

INDUSTRIAVTALET

i 2001 års avtalsrörelse

– Händelseförlopp och resultat –

En rapport av de opartiska ordförandena inom industrin (OpO).
Överlämnad till Industrikommittén i februari 2002.

INNEHÅLL

Avsnitt	Sid.
1 Förord	3
2 Sammanfattning av rapporten	4
3 Lönebildningens mål och aktörer	6
4 Industriavtalet i förhållande till den ändrade Medbestämmandelagen	8
5 1998 års avtalsrörelse på arbetsmarknaden och dess utfall	11
6 Upptakten till 2001 års avtalsrörelse inom industrin	14
7 Händelseförloppet i 2001 års avtalsrörelse inom industrin ur OpO-gruppens och OpO-teamens perspektiv	18
8 Några viktiga utvecklingstrender i 1998 och 2001 års avtalsrörelser inom industrin	27
9 2001 års avtalsrörelse på arbetsmarknaden i övrigt	32
10 Framtidsbedömningar	34
Bilagor	
1 Arbetsfördelning i OpO-gruppen i 2001 års avtalsrörelse	38
2 Av Medlingsinstitutet registrerade förhandlingsordningsavtal	41
3 Avtal och avtalsperioder inom industrin 2001-2004	43
4 Förkortningar	45
5 Källförteckning	47

1. Förord

Denna rapport om händelseförlopp och resultat i 2001 års avtalsrörelse har gjorts på uppdrag av Industrikommittén. Rapporten är i enlighet med uppdraget utarbetad efter samråd med kommitténs verkställande ledamöter. Kommittén bedömde det som angeläget att inte bara avtalsrörelsens förlopp och resultat i fråga om lönebildning och andra viktiga frågor skulle redovisas. Även **Industriavtalets** roll i omvärlden skulle belysas – inte minst därför att denna förändrats genom riksdagens beslut om ändringar i Medbestämmandelagen och inrättandet av den nya myndigheten Medlingsinstitutet. Rapporten skulle också innehålla framtidsbedömningar. Med tanke på **Industriavtalets** betydelse har rapporten fått en utformning, som kan vara intressant också utanför industriavtalskretsen.

Rapporten präglas av hur vi i OpO-gruppen upplevde händelseutvecklingen. Enligt vår mening befinner vi oss i ett mycket viktigt utvecklingsskede på arbetsmarknaden. I rapporten uppmärksammar vi därför skillnaderna mellan 1970- och 1980-talen å ena sidan och vad som nu sker. För att inte tynga rapporten med alltför många detaljer har vi valt att i en källförteckning hänvisa till material som mera ingående beskriver utvecklingen.

Industriavtalet har nu tillämpats i två avtalsrörelser med gott resultat i förhållande till de mål avtalet anger för lönebildningen inom industrin. Avtalets betydelse för parterna har därigenom bekräftats och samtidigt har dess ställning befästs i förhållande till såväl den övriga arbetsmarknaden som statsmakterna. Utgångspunkterna för nästa avtalsrörelse kan emellertid bedömas bli väsentligt annorlunda än i 1998 och 2001 års avtalsrörelser.

Industriavtalets opartiska ordförande under 2001 års avtalsrörelse har varit Lars Ahlvarsson, Lars-Gunnar Albåge, Agneta Dreber, Gunnar Högberg, Benne Lantz, Rune Larson, Göte Larsson och Claes Stråth. Lars-Gunnar Albåge och Rune Larson har varit verkställande ledamöter.

2. Sammanfattning

Vid sitt sammanträde den 30 augusti 2001 gav Industrikommittén OpO-gruppen i uppdrag att genomföra en utvärdering av **Industriavtalet** och dess betydelse i de två avtalsrörelserna 1998 och 2001. Följande frågor borde ingå: **Industriavtalet** och den nya lagstiftningen om medling och Medlingsinstitutet, samhällsekonomin och **Industriavtalets** förhållande till den ekonomiska politiken, händelseförloppet i avtalsrörelsen och en sammanställning av principiella avtalsresultat och avtalens utlöpningsstider. Utvärderingen har genomförts efter samråd med Industrikommitténs verkställande ledamöter och föreligger nu i denna rapport.

Händelseutvecklingen på arbetsmarknaden under 1990-2000 har varit remarkabel. Den ökande medvetenheten om de samhällsekonomiska sambanden, stabiliseringsavtalen 1991-1992, tillkomsten av **Industriavtalet**, ändringarna i Medbestämmandelagen och avtalsrörelserna 1998 och 2001 visar dramatiska skillnader gentemot 1970- och 1980-talen.

Lönebildningen i det moderna samhället sker i ett komplicerat mönster med många aktörer och med olika mål som kan vara svårförenliga. Lönebildningens resultat är av avgörande betydelse för att nå målen för den ekonomiska politiken i form av bl.a. tillväxt och sysselsättning. En samhällsekoniskt väl fungerande lönebildning förutsätter i sin tur en målinriktad ekonomisk politik samt en framsynt utbildnings- och tillväxtpolitik från statsmakternas sida.

1998 års avtalsrörelse präglades – framför allt inledningsvis – av **Industriavtalet**. Industrins parter höll sig konsekvent till den tidplan, som ingår i förhandlingsavtalet (**Industriavtalets** bilaga A). Utfallet under avtalsperioden 1998-2000 blev på hela arbetsmarknaden i stor sett i enlighet med de i avtalsrörelsen inom industrin uppdragna riktlinjerna.

Riksdagen beslutade i december 2000 dels att göra vissa ändringar i Medbestämmandelagen (MBL) dels att fr.o.m. den 1 juni 2000 inrätta Medlingsinstitutet, med uppdrag att medla i arbetstvister och *verka för en väl fungerande lönebildning*.

2001 års avtalsrörelse var den första inom ramen för den nya lagstiftningen. I likhet med 1998 präglades avtalsrörelsen av **Industriavtalet**. Avtalsrörelsen inleddes även denna gång med en rad avtal inom industrin. Detta ledde till att industrin också 2001 blev *normerande* i fråga om lönekostnadsökningar, vilket överensstämmer med avsikterna enligt förarbetena till den nya lagstiftningen¹. Parterna höll sig även denna gång konsekvent till tidplanen i industrins förhandlingsavtal. Avtalen träffades genomgående innan eller i nära anslutning till de gamla avtalens utlöpningsdagar.

Årets förhandlingar inom industrin var tidvis mycket komplicerade. Sedan genombrott skett genom överenskommelser mellan Almega och Industrifacket (Allokemavtalet), mellan SMF och Metall (Stål- och metallindustrin) samt mellan FSS och Pappers (Massa- och pappersindustrin) följde emellertid relativt snabbt avtal successivt inom industrisektorn. Med anledning av de tre första avtalens principiella betydelse för avtalsrörelsens fortsättning har vi beskrivit utvecklingen fram till dessa avtal ur OpO-gruppens perspektiv tämligen detaljerat i denna

---

¹ Prop. 1999/2000:32.

rapport. Förhandlingarna inom industrin präglades utöver utrymmesfrågorna i likhet med 1998 års avtalsrörelse av förhållanden rörande lokal lönebildning, arbetstidsfrågor i vid mening, kompetensutveckling och jämställdhetsfrågor.

Sedan avtalsuppgörelser nåtts inom industrin träffades överenskommelser på praktiskt taget hela arbetsmarknaden. Flera av dessa avtal slöts inom ramen för nya samverkansavtal. En rad förhandlingar skedde under medverkan av medlare, opartiska ordförande, förhandlingsmedlare och liknande. Avtalen mellan Handelsarbetsgivarna och Handels och mellan Kommunal och Kommun- och Landstingsförbunden avviker något från den lönenorm som utvecklades inom industrin i 2001 års förhandlingar. Bakgrunden var en allmän accept på den fackliga sidan för, att dessa områden med stora lågavlönade kvinnogrupper skulle ”få mer”.

Industriavtalet har nu tillämpats i två avtalsrörelser, vilkas resultat ifråga om lönebildningen allmänt bedömts som goda. Samhällsekonomi och konkurrenskraft har påverkats positivt och löntagarna har fått betydande reallöneökningar. Medvetenheten och kunskapen om **Industriavtalet** har stärkts i samhället och avtalets idéinnehåll har efterbildats också på andra områden av arbetsmarknaden. Ett viktigt exempel på **Industriavtalets** betydelse är att dess – och dess efterföljares – avtalsområden är undantagna från medlingsinsatser från Medlingsinstitutets sida.

Uppslutningen på arbetsmarknaden kring att industriavtalets parter skall gå först i avtalsrörelserna synes också vara i det närmaste fullständig. Därmed kan industrin ge vägledning om den totala storlek på lönekostnadsökningar som kan accepteras med hänsyn till den samhällsekonomiska balansen. **Industriavtalet** har visat sig förenligt med stora möjligheter till framgångsrik lokal lönebildning. I en del frågor om de allmänna anställningsvillkoren – främst arbetstiden och kompetensutvecklingen – har industrins parter tagit täten på arbetsmarknaden och därmed förhoppningsvis förhindrat stela lagstiftningslösningar.

Utgångspunkterna för nästa avtalsrörelse kan bedömas bli väsentligt annorlunda än utgångspunkterna för avtalsrörelserna 1998 och 2001. En orsak är de hastigt förändrade förhållandena i världsekonomin och därmed för Sveriges samhällsekonomi. De nya reglerna i MBL har blivit fast etablerade och kan förväntas spela en allt större roll. Kvinnolönefrågan kan förutses komma att uppmärksammas alltmer. EMU-inträde kan komma att aktualiseras. Till detta kommer att avtalens utlöpningsstidpunkter – inom och utom industrin – är mycket mer koncentrerade i tiden nästa gång. Allt detta innebär att **Industriavtalet** kan komma att utsättas för påfrestningar. Som opartiska ordförande vill vi därför understryka betydelsen av att parterna utnyttjar den nuvarande avtalsperioden till gemensamt partsarbete i syfte att minska problemen inför nästa avtalsrörelse.

De samhällsekonomiska förhållandena kan bli sådana att **Industriavtalets** parter inte bara känner kravet från statsmakterna att avtalsrörelsernas resultat skall stå i samklang med en balanserad samhällsekonomi. Parterna kan också förväntas ha önskemål på den ekonomiska politiken och andra åtgärder som aktivt kan främja tillväxten i landet. Förståelsen för sådana önskemål från parterna sida främjas av en god allmän förståelse för **Industriavtalet** och kännedom om kollektivavtalens förutsättningar, tillämpning och resultat.

3. Lönebildningens mål och aktörer

Lönebildningen i det moderna samhället sker i ett komplicerat mönster med många aktörer och med olika mål som kan vara svårförenliga. Lönebildningens resultat är av avgörande betydelse för att nå målen för den ekonomiska politiken i form av bl.a. tillväxt och sysselsättning. En samhällsekonomiskt väl fungerande lönebildning förutsätter i sin tur en målinriktad ekonomisk politik samt en framsynt utbildnings- och tillväxtpolitik från statsmakternas sida.

Samhällsekonomi – tillväxt, sysselsättning och konkurrenskraft

Industriavtalet vilar på förutsättningen att det är arbetsmarknadens parter som har huvudansvaret för lönebildningen. Men det är statsmakterna och Riksbanken som genom den ekonomiska politiken och andra insatser skapar de nödvändiga förutsättningarna för avtal som står i samklang med den samhällsekonomiska utvecklingen. En sådan förutsättning har under avtalsrörelserna 1998 och 2001 varit låginflationspolitiken. Avtalsparterna inom industrin har kunnat fullfölja ambitionen att vara normerande² i fråga om det totala utrymmet för lönekostnadsökningar. Normeringen har kunnat genomföras trots att avtalstraditioner, lönesystem och livslöneutveckling är olika för olika grupper av anställda. Det har under perioden 1998-2001 blivit tydligt för de anställda inom **Industriavtalets** område, att relativt begränsade löneökningar i förening med låg inflation gett möjlighet till betydande reallöneökningar.

Industriavtalet och lönebildningen

Industriavtalets parter har framgångsrikt fullgjort sin del av samspelet mellan å ena sidan arbetsmarknadsparterna och å andra sidan statsmakterna. Industriavtalet har därmed bidragit till *en väl fungerande lönebildning*.

Statsmakterna har skärpt sin uppmärksamhet på hur förhandlingsparterna i Sverige uppfyller kravet på en väl fungerande lönebildning³. I förarbetena till den ändrade lagstiftningen tar regeringen klar ställning för att det är industrin som genom sina avtal skall vara normerande för vad som kan vara förenligt med detta krav. **Industriavtalet** har därigenom givits en unik ställning i lagstiftningen.

Lokal och individuell lönebildning

Individens lön beror av många faktorer – arbetets svårighet och särskilda krav samt den anställdes utbildning, erfarenhet och arbetsinsatser. Lönen bestäms i lokala förhandlingar om tillämpning av centrala kollektivavtal eller direkt mellan arbetsgivaren och den anställda. Arbetstagare befordras, uppnår nya kompetensnivåer eller söker ny arbetsgivare. 1998 och 2001 års avtalsrörelser har visat att **Industriavtalet** medverkat till att utveckla den lokala lönebildningen, grundat på för avtalsparterna gemensamma riktlinjer för lönesättningen. De centrala parterna har genomgående beaktat att den lokala lönebildningen tar i anspråk en del av det fastställda utrymmet.

² Se avsnitt 5 och 7.

³ Se avsnitt 4.

Marknadskrafterna har också stor betydelse för lönebildningen och för relationerna mellan olika grupper av arbetstagare. Arbetslivet har blivit alltmer dynamiskt – nya yrken kommer till, gamla yrken kräver nya utbildningar och den internationella konkurrensen om arbetskraften ökar. Detta kräver medverkan både av statsmakterna t.ex. genom utbildningspolitiken och av företagen och de anställda genom kompetenshöjande insatser.

De aktörer som påverkar lokal lönebildning och/eller agerar utifrån marknadens förutsättningar har knappast som förstahandsmål att ta ett samhällsekonomiskt ansvar. För individen kommer den egna utvecklingen och privatekonomin i främsta rummet. För företaget är målen arbetsresultat, förbättrad produktivitet och god företagsekonomi. Detta betyder att om en väl fungerande lönebildning skall komma till stånd också från samhällsekonomisk synpunkt måste de kollektivavtalslutande parterna ta ansvaret för detta i sina förhandlingar. Hänsyn till samhällsekonomi och konkurrenskraft skall i avtalsuppgörelserna kombineras med en lokal lönebildning som beaktar de anställdas intressen och arbetsgivarnas krav och förutsättningar.

Tiden mellan avtalsrörelserna

Industriavtalet har inspirerat parterna till samverkan och problemlösning under avtalsperioden. De insatser, som parterna i enlighet med **Industriavtalet** gemensamt gör i fråga om utbildning, kompetensutveckling och forskning m.m., är också av stor betydelse för lönebildningen. Förutsättningarna för framgångsrik behandling av olika problem har successivt förbättrats och risken för konflikter minimerats. Under **Industriavtalets** giltighetstid sedan våren 1997 har stridsåtgärder inte förekommit inom industrin. Hösten 2001 förelåg ett varsel om stridsåtgärder⁴, som dock aldrig utlöstes.

Prognoser för lönekostnadsutveckling

Industrins Ekonomiska Råds (IER) rapporter spelar en viktig roll⁵. IER har emellertid inte till uppgift att utarbeta prognoser för lönekostnadsutvecklingen. Sådana prognoser publiceras av många andra samhällsekonomiska intressenter – regeringen genom finansplanen, Riksbanken, Konjunkturinstitutet, affärsbankerna och arbetsmarknadsorganisationer. Vi vill påtala den negativa effekt sådana prognoser kan få för avtalsrörelserna om man inte tydligt anger vad de avser, nämligen den siffra som i *efterhand* kan avläsas för den *totala* förändringen av arbetskraftskostnaderna i landet. Prognoserna avser således *inte* ett utrymme, som beräknas stå till förfogande i en avtalsrörelse! Att klargöra detta är en mycket viktig pedagogisk uppgift för alla som gör dessa prognoser.

Industrins parter tar ansvar för lönebildningen

Parterna i **Industriavtalet**⁶ formulerar sin målsättning för lönebildningen på följande sätt:

Syftet med detta avtal är att ge industrins parter förutsättningar att utan stridsåtgärder genomföra konstruktiva avtalsförhandlingar med balanserade resultat. Genom detta avtal tar parterna ett gemensamt ansvar för lönebildningen på sin del av arbetsmarknaden.

⁴ Se avsnitt 7.

⁵ Se bilaga 5.

⁶ Bilaga A till **Industriavtalet** - Industrins förhandlingsavtal

4. Industriavtalet i förhållande till den ändrade Medbestämmandelagen (MBL)

Händelseutvecklingen på arbetsmarknaden under 1990-2000 var remarkabel. Den ökande medvetenheten om de samhällsekonomiska sambanden, stabiliseringsavtalen 1991-1992, tillkomsten av **Industriavtalet** och avtalsrörelserna 1998 och 2001 visar dramatiska skillnader gentemot 1970- och 1980-talen.

Regeringen lade i december 1999 fram en proposition om förändringar av MBL. Riksdagen beslutade våren 2000 i enlighet med propositionen. Detta innebar dels vissa ändringar i MBL dels att fr.o.m. den 1 juni 2000 inrättades Medlingsinstitutet, med uppdrag dels att medla i arbetstvister, dels att *verka för en väl fungerande lönebildning*.

Bakgrund

Under 1970- och 1980-talen ökade motsättningarna mellan arbetsmarknadens parter. De tidigare löneförhandlingarna mellan centralorganisationerna SAF, LO och PTK upphörde helt 1990. Samhällsekonomin utsattes för stora påfrestningar. Åren 1991 och 1992 kom Rehnberg-kommissionens stabiliseringsavtal med låga löneökningar att medverka till att inflationen sjönk drastiskt men de ekonomiska problemen kvarstod. I november 1992 övergavs den fasta kronkursen för en flytande krona. 1993 års avtalsrörelse med förhandlingar förbundsvis kom efter inledande medlingar att i praktiken leda till en fortsättning av stabiliseringsperioden. 1995 års avtalsrörelse blev enligt regeringen och samhällsekonomiska analyser alltför dyr. Regeringen oroades och hemställde i maj 1996 att arbetsmarknadens parter skulle förbättra sina relationer och förhandlingssystem.

Den 18 mars 1997 träffade industrins parter överenskommelse om *Samarbetsavtal om industriell utveckling och lönebildning med Industrins förhandlingsavtal (Industriavtalet)*. Tanken på ett sådant avtal hade i början av 1996 väckts av industrins fackliga organisationer, vilka i en debattartikel i DN den 1 juni 1996 bjöd in industrins arbetsgivarorganisationer till förhandlingar. **Industriavtalet** har ibland jämförts med 1938 års Saltsjöbadsavtal mellan LO och SAF. Detta tillkom också efter en mycket turbulent period på arbetsmarknaden med hot om ingripande från statsmakterna. Saltsjöbadsavtalet stabiliserade för lång tid förhållandena på arbetsmarknaden och Sverige blev internationellt uppmärksammat⁷ för sitt förhandlingssystem.

LO sjösatte i anslutning till regeringens ovan nämnda hemställan sitt s.k. LISA-projekt⁸, som uppfattades som kontroversiellt utanför LO. Projektet ledde till att LO föreslog att regeringen skulle tillsätta en statlig utredning om reformering av lönebildningsprocessen. Den 24 april 1997 tillsatte regeringen en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till ett förstärkt Förlikningsmannainstitut. Utredningen överlämnade i november 1997 ett delbetänkande med förslag om ett nytt Medlingsinstitut och förbättrad lönestatistik (SOU 1997:164). I november 1998 överlämnade utredningen slutbetänkandet Medling och lönebildning (SOU 1998:141) med förslag om ändringar i Medbestämmandelagens (MBL) regler om fredsplikt och medling

⁷ Se i övrigt avsnitt 4 *Industriavtalets bakgrund och tillkomst* i den rapport som överlämnades till Industrikommittén i september 1998.

⁸ LISA = Lönebildning-Inflation-Sysselsättning-Arbetareslöshet

samt om Medlingsinstitutets befogenheter och uppgifter. Utredningens förslag remissbehandlades och utsattes därvid för omfattande kritik.

Den 21 januari 1999 utsåg regeringen två *samsynsmän* med uppdrag att undersöka möjligheterna för arbetsmarknadens parter att komma överens om spelreglerna kring lönebildningen. Samsynsmännens verksamhet ledde inte till några förslag. En slutrapport (dnr N1999/5784/ARM) lämnades till regeringen i mars 1999.

Den 2 december 1999 överlämnade regeringen till riksdagen propositionen *Lönebildning för full sysselsättning* (1999/2000:32) med förslag om ändringar i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL) och i sekretesslagen (1980:100). Våren 2000 beslutade riksdagen att anta propositionen. Riksdagsbeslutet innebar bl.a. att ett nytt Medlingsinstitut inrättades fr.o.m. den 1 juni 2000 och att den tidigare Förlikningsmannae Expeditionen upphörde.

Industriavtalets tillkomst och första avtalsrörelse (1998) kom alltså att sammanfalla med denna utveckling ifråga om statsmakternas förhållande till lönebildningsprocessen.

Den 5 oktober 1999 träffade industrins parter⁹ överenskommelse om en vidareutveckling av **Industriavtalet**. Industrins förhandlingsavtal (bilaga A i **Industriavtalet**) ändrades inte. **Industriavtalet** gäller tills vidare med sex månaders ömsesidig uppsägningstid.

Medlingsinstitutets uppgifter och befogenheter

Det principiellt viktigaste nya i MBL är att Medlingsinstitutet – utöver att svara för medling och till skillnad från Förlikningsmannae Expeditionen – skall svara för *en väl fungerade lönebildning*.

Medlingsinstitutet skall därför

- informeras av parterna om tidsplaner, yrkanden och avtal¹⁰,
- ge parter råd och upplysningar,
- verka för att parterna upprättar tidsplaner för förhandlingar,
- samråda med parterna om de samhällsekonomiska förutsättningarna för förhandlingarna samt
- upprätthålla samsynen om den konkurrensutsatta sektorn som lönenormerande.

Medlingsinstitutet kan dels besluta om tvångsmedling och dels på medlares begäran skjuta upp varslad stridsåtgärd i 14 dagar.

Registrering av avtal om förhandlingsordning

I MBL (47 b §) föreskrivs följande

Parter som är ense om att de är bundna av ett avtal om förhandlingsordning som innehåller tidsplaner för förhandlingar, tidsramar och regler för

⁹ *Arbetsgivarorganisationerna*: ALMEGA Industri och Kemiförbundet, Byggnadsämnesförbundet, Gruvornas Arbetsgivarförbund, Livsmedelsbranschens Arbetsgivarförbund, Skogs- och Lantarbetsgivarförbundet, Stoppmöbelförbundet, Stål- och Metallförbundet, Föreningen Sveriges Skogsindustrier, Sveriges Verkstadsförening, SvetsMekaniska Arbetsgivarförbundet, Träindustriförbundet och TEKOindustrierna. *De fackliga organisationerna*: Sveriges Civilingenjörsförbund, Industrifacket, Skogs- och Träfacket, Svenska Industritjänstemannaförbundet, Svenska Livsmedelsarbetareförbundet, Svenska Metallindustriarbetareförbundet och Svenska Pappersindustriarbetareförbundet.

¹⁰ Medlingsinstitutet redovisar i rapporten *Avtalsrörelsen och Lönebildningen 2001* de avtal som träffats,

tillsättande av medlare, regler om medlarens befogenheter och regler om uppsägning av avtalet kan anmäla avtalet till Medlingsinstitutet för registrering. När avtalet har registrerats, får under dess giltighetstid medlare inte utses utan samtycke från parterna.

Statsmakterna har förutsatt att parterna även inom ramen för ett förhandlingsordningsavtal avser att ta *ett samhällsekonomiskt ansvar*. Registreringen hos Medlingsinstitutet av avtal om förhandlingsordning syftar således inte till att parter kan ta sig rätten att frångå kravet på att medverka till en väl fungerande lönebildning.

I september 2000 överlämnade industrins parter formellt *Samarbetsavtalet om industriell utveckling och lönebildning inkl. bilaga A med Industrins förhandlingsavtal (Industriavtalet)* till Medlingsinstitutet för registrering som förhandlingsordningsavtal. Medlingsinstitutet registrerade **Industriavtalet** den 4 september 2000.

Det är Industriavtalet som inspirerat till bestämmelsen i MBL 47 b § och varit föregångare till de senare tillkomna förhandlingsordningsavtalen.

Samtliga förhandlingsordningsavtal, som enligt MBL 47 b § hittills registrerats av Medlingsinstitutet, framgår av bilaga 2. Avtalen omfattar närmare 2.5 miljoner arbetstagare (ca 60 % av samtliga).

Parter, som har träffat överenskommelse om förhandlingsordningsavtal har gentemot Medlingsinstitutet fortfarande *informationsskyldighet* enligt MBL (47 §). Industrins parter har under perioden 2000-2001 fullgjort sin informationsskyldighet dels genom sammanträffanden med institutet, dels genom att lämna in kopior av träffade avtal. Industrins parter har också medverkat i institutets konferensverksamhet.

Den nya medlarrollen

Ändringarna i MBL innebär att medlarna fått en ny roll. Utöver det tidigare uppdraget att eftersträva uppgörelser mellan parterna måste medlarna numera även medverka till en väl fungerande lönebildning. Det innebär att medlarna måste ta hänsyn till samhällsekonomin.

Områden med förhandlingsordningsavtal som registrerats av Medlingsinstitutet har inte medlare utan opartiska ordförande, förhandlingsmedlare e.d. med uppdrag av de parter som träffat avtalet.

Medlingsinstitutet har under perioden 2000-2001 kunnat använda industrins opartiska ordförande som medlare. På motsvarande sätt har de opartiska ordförandena även medverkat på andra områden med förhandlingsordningsavtal¹¹.

---

¹¹ Se avsnitt 7 rubriken *OpOs uppdrag utanför industrin under 2000-2001*.

5. 1998 års avtalsrörelse på arbetsmarknaden och dess utfall

1998 års avtalsrörelse präglades – framför allt inledningsvis – av **Industriavtalet**. Parterna höll sig konsekvent till den tidplan som ingår i **Industriavtalets** bilaga A (Industrins förhandlingsavtal)¹². Tidplanen innebär att förhandlingarna skall inledas tre månader före det gamla avtalets utlöpningsdag. En månad före utlöpningsdagen skall parterna biträdas av opartisk ordförande. Avtalen inom industrin blev som regel treåriga. I de olika avtalen angavs genomgående talet 8,5 procent som den beräknade arbetskraftskostnadsökningen under åren 1998, 1999 och 2000. Detta tal kunde härledas till Industrins Ekonomiska Råds (IER) antaganden. Utfallet under avtalsperioden 1998-2000 blev i stort sett enligt de i avtalsrörelsen inom industrin uppdragna riktlinjerna.

Industrin

Att parterna genom **Industriavtalet** också hade inrättat det partsgemensamma Industrins Ekonomiska Råd (IER), kom att få väsentlig betydelse i 1998 års avtalsrörelse. IER utarbetade flera viktiga rapporter, som kom att ingå i underlaget för förhandlingarna¹³.

I utlåtandet *Lönekostnadsutvecklingens effekter på sysselsättningen*¹⁴ som lämnades i december 1997 analyserade IER lönekostnadsutvecklingens inverkan på olika samhällsekonomiska faktorer, såsom tillväxten i Sveriges ekonomi, sysselsättningen i landet och löntagarnas real-löneutveckling. IER jämförde Konjunkturinstitutets (KI) s.k. baskalkyl i KIs novemberrapport 1997 med beräkningar av två ytterligare alternativ, ett högre och ett lägre än baskalkylen. Det lägre alternativet innebar för en treårsperiod sammanlagt fyra procent lägre lönekostnadsökningar än KIs basalternativ.

IERs beräkningar visade, att det lägre alternativet i förhållande till baskalkylen för åren 1998, 1999 och 2000 kunde medverka till högre ekonomisk tillväxt och lägre inflationstakt. Ränteutvecklingen beräknades också bli gynnsammare. Resultatet skulle därmed kunna bli högre reala disponibla inkomster för löntagarna.

1998 års avtalsrörelse inom industrin följde tidplanen och resultatet blev att alla avtal träffades innan de gamla avtalen löpte ut eller i nära anslutning till denna tidpunkt. Detta gällde både då opartisk ordförande medverkade och då avtal träffades direkt mellan parterna. De nya – vid den tidpunkten unika – arbetsformerna ledde till att industrin blev normerande för hela arbetsmarknaden.

Avtalen inom industrin blev som regel treåriga. I de olika avtalen angavs genomgående talet 8,5 procent som den beräknade arbetskraftskostnadsökningen under åren 1998, 1999 och 2000. Detta tal kunde härledas till summan för angivna period av IERs antaganden.

Industrins avtal innehöll uppsägningsklausuler innebärande att den sista avtalsperioden kunde sägas upp. Det enda avtal inom industrin som sades upp var avtalet inom Tvättindustrin mel-

¹² Se bilaga 5 nr 1.

¹³ Se bilaga 5.

¹⁴ Se bilaga 5 nr 10.

lan Almega Industri och Kemiförbundet och Industrifacket. Detta avtal, vilket var ett 45-månadersavtal som gällde till den 31 mars 2002, sades upp till den 31 december 2000 för omförhandling av den sista avtalsperioden. Tidplanen inom industrin innebar att parterna var skyldiga att planera och genomföra förhandlingarna så att de kunde slutföras före den 31 december 2000. Under medverkan av opartisk ordförande träffade parterna överenskommelse före årsskiftet.

Arbetsmarknaden i övrigt

De flesta avtal på den övriga arbetsmarknaden, som träffades 1998 blev i likhet med avtalen inom industrin treåriga och löpte således ut under första eller andra kvartalet 2001. I likhet med industrins avtal innehöll avtalen uppsägningsklausuler innebärande att det sista året eller motsvarande kunde sägas upp. Under 1999 och 2000 förekom ett antal sådana avtalsuppsägningar, samtidigt som det på vissa mindre områden träffades ettåriga avtal.

En konsekvens av dessa avtalsuppsägningar blev ett antal tidskrävande och besvärliga medlingar. Avtalen utanför industrin saknade tidplaner för hur t.ex. omförhandlingar skulle bedrivas. Därigenom hade som regel utdragna förhandlingar – ofta upp till ett halvt år – föregått strandningen. Medlingen startade mot denna bakgrund oftast i ett mycket besvärligt läge.

Avtalsresultat

Även om många förhandlingar, såväl inom industrin som på andra delar av arbetsmarknaden, var besvärliga i 1998 års avtalsrörelse måste konstateras att totalresultatet blev utomordentligt bra. När avtalsperioden hösten 2000 gick mot sitt slut kunde konstateras att den verkliga genomsnittliga lönekostnadsökningen i allt väsentligt följt de i avtalsrörelsen 1998 inom industrin uppdragna linjerna. Lönekostnadsutvecklingen hade i förening med en stark konjunkturuppgång bidragit till en rad goda utvecklingstendenser i samhällsekonomin. Inflationen hade begränsats och räntorna hade varit låga. Därigenom hade reallöneutfallet för löntagarna blivit i genomsnitt mellan 2,5 och 3 procent per år. Antalet sysselsatta hade ökat väsentligt. Företagens vinstandel (kapitalfaktorns andel av det s.k. förädlingsvärdet) hade – med hjälp också av stark produktivitet utveckling – kunnat stabiliseras trots avsevärd prispress på företagens produkter. Samtliga medlingsuppgörelser, som träffades under perioden 1999-2000, fick ekonomiska innehåll, som kunde sägas följa den norm som skapades inom industrin i 1998 års avtalsrörelse.

De totala löneökningarna under perioden 1998-2000

IER redovisade i sin rapport – *Industriavtalet-utfall och framtidsutsikter* – som utkom i maj 2000 löneutvecklingen inom industrin resp. totalt på arbetsmarknaden enligt SCBs förtjänststatistik i procent. I november 2000 korrigerade IER siffrorna i en ny rapport. Här redovisar vi utfallet med utgångspunkt från SCBs konjunkturstatistik enligt KI (november 2001):

	Utfall 1998	Utfall 1999	Utfall 2000	Totalt 1998-2000	Procent per år
<u>Industrin</u>					
Centrala avtal	2.9	1.5	2.4	7.0	2.3
Övrig löneökning	1.3	1.0	1.7	4.0	1.3
Totalt	4.2	2.5	4.1	11.1	3.6
<u>Hela arbetsmarknaden</u>					
Centrala avtal	2.8	2.4	2.7	8.1	2.6
Övrig löneökning	1.0	1.1	1.1	3.2	1.1
Totalt	3.8	3.4	3.8	11.4	3.7

Källa: Konjunkturinstitutet och SCB

I siffrorna ingår sannolikt strukturella effekter som har påverkat utfallet.

Betr. övriga ekonomiska bedömningar hänvisas i första hand till IERs och KIs rapporter.

1998 års avtalsrörelse inom industrin har i övrigt ingående redovisats i flera rapporter.¹⁵

OpO-förberedelser inför 2001 års avtalsrörelse

Från den 1 juli 1999 förordnade Industrikommittén Lars Ahlvarsson, Agneta Dreber, Gunnar Högberg, Benne Lantz, Göte Larsson och Claes Stråth som nya opartiska ordförande. Lars-Gunnar Albåge och Rune Larson – vilka kvarstod sedan 1998 års avtalsrörelse – fick i uppdrag att introducera dem i uppgifterna enligt **Industriavtalet**. Ett syfte med introduktionen var att OpO-gruppen skulle fungera med gemensamma referensramar. Mot den bakgrunden genomfördes två internatsammanträden samt tillsammans med representanter för parterna och IER en studieresa till London (bl.a. Bank of England), Paris (OECD) och Bryssel (EU). Introduktionen och studieresan redovisades i särskilda rapporter¹⁶. Kontakterna med parterna och IER under introduktionsperioden skapade personkontakter och underlättade därmed det kommande arbetet i förhandlingarna.

¹⁵ Se bilaga 5 bl.a. nr 14 och 15.

¹⁶ Se bilaga 5 nr 28 resp. 24.

6. Upptakten till 2001 års avtalsrörelse inom industrin

2001 års avtalsrörelse var den första inom ramen för den nya lagstiftningen¹⁷. I likhet med 1998 års avtalsrörelse präglades den av **Industriavtalet**. Avtalsrörelsen inleddes även denna gång med en rad avtal inom industrin. Detta ledde till att industrin också 2001 blev *lönenormerande*, vilket överensstämmer med avsikterna i prop. 1999/2000:32. Parterna höll sig även denna gång konsekvent till den tidplan som ingår i **Industriavtalets** bilaga A (Industrins förhandlingsavtal). Förhandlingarna inleddes tre månader innan de gamla avtalen löpte ut. I de inledande avtalsförhandlingarna biträdde parterna av opartiska ordförande en månad före utlöpningsdagarna.

Allmänt

Hösten 2000 var det ekonomiska utgångsläget delvis ett annat än under den föregående avtalsrörelsen. Ett par år med betydande tillväxt i så gott som hela industrivärlden hade under år 2000 avlösts av samhällsekonomisk osäkerhet och tecken på konjunkturdämpning, nationellt såväl som internationellt, kanske främst i USA – världens ekonomiska ”motor”. Kristecken inom IT-sektorn och mycket höga oljepriser hade visat sig. Ännu under våren-sommaren 2000 spådde många ekonomer arbetskraftsbrist främst i form av s.k. flaskhalsproblem, d.v.s. brist på olika typer av specialutbildad arbetskraft. Under hösten förutsågs dock visserligen en god men i förhållande till föregående år dämpad tillväxttakt i ekonomin. Balansproblemen på arbetsmarknaden antogs vid denna tidpunkt bli relativt få. Konkurrenstrycket inom industrin – i form av prispress och dämpad orderingång – fortsatte att öka.

En fortsatt gynnsam utveckling av produktion, sysselsättning, inflation, räntor och reallöner förutsatte mot denna bakgrund lönekostnadsökningar som inte översteg Sveriges viktigaste konkurrentländers. Den förutsatte också en förbättrad funktion hos arbetsmarknaden, där mycket av ansvaret vilar på statsmakternas utbildnings- och tillväxtpolitik. Till problemen hörde emellertid också att man på arbetsplatserna än mer måste uppmärksamma och underlätta människornas behov av god arbetsorganisation och arbetsmiljö samt av individuell utveckling av yrkeskompetensen.

Redan i inledningen av 2001 års förhandlingar komplicerades förloppet av vad som pågick på det politiska planet. Det gällde diskussioner om arbetstidsförkortning, flexibla arbetstider, frågan om kompetensutveckling – främst individuella kompetenskonton –, ändringar i lagstiftningen om jämställdhet och EG-direktiven om deltids- och visstidsanställningar.

¹⁷ Se avsnitt 4.

¹⁸ Se avsnitt 4.

Parterna i **Industriavtalet** satsade under avtalsperioden 1998-2000 mycket på utökat samarbete. Detta gällde bl.a. i frågor om utveckling av den svenska industrin, internationellt samarbete genom det nyinrättade Industrins Internationella Utskott¹⁹, utbyggt regionalt och lokalt partsamarbete samt gemensamma konferenser om **Industriavtalet** på sju orter. Dessutom förekom partssamarbete i löne- och allmänna villkorsfrågor inom flera avtalsområden.

Parternas planering inför avtalsrörelsen

Avtalen inom industrin upphörde att gälla vid olika tidpunkter efter avtalsperioden 1998-2000. Tidpunkterna varierade från 2001-01-31 till 2002-03-31²⁰. Tidplanen i **Industriavtalet** innebar att nya avtal skulle träffas under perioden 2001-02-01 – 2002-04-01. I de 20 avtal som löpte ut först – d.v.s. den 31 januari 2001 – överlämnades yrkanden till motparterna senast den 31 oktober 2000.

Inför 2001 års avtalsrörelse arbetade facken dels internt i sina resp. förbund dels i ett gemensamt planeringsarbete. I det gemensamma arbetet presenterades en slutrapport *Nya förutsättningar år 2001* (2000-02-10) och en rapport av Facken inom industrins ekonomgrupp med namnet *Ekonomiska bedömningar – Avtalsperioden 1998-2000/Utsikter inför 2001* (2000-05-25). Den 26 september 2000 fastställde de sju förbundsledningarna ett gemensamt förslag till *Avtalspolitisk plattform inför avtalsrörelsen 2001*. Plattformen bestod av avsnitten

- A. Nya förutsättningar för industrin och de anställda
- B. Lönebildning, tillväxt och industriell utveckling
- C. Gemensamma avtalspolitiska utgångspunkter
- D. Gemensamma avtalspolitiska mål
- E. Gemensamma krav i avtalsrörelsen 2001

Samhällsekonomiskt sett grundade sig plattformen på den s.k. Europanormen²¹, d.v.s. löneökningar i Sverige i takt med utvecklingen i våra viktigaste europeiska konkurrentländer. Kraven innebar sammanfattningsvis 3 % i löneökningar och förkortad arbetstid till en kostnad om 0.8 %. Kraven avsåg ett år, men samtidigt framgick att om viktiga frågor fick en lösning kunde man tänka sig en längre avtalsperiod. En sådan viktig fråga var arbetstidsfrågan. I övrigt ingick krav på bättre kompetensutveckling, arbetsmiljöavtal, förbättrade avtalslöner (motsvarande) och förbättrade semesterlönegarantier (det s.k. balkongtillägget). Behandlingen av plattformen i förbunden avslutades under vecka 43, då yrkandena överlämnades till arbetsgivarorganisationerna

Arbetsgivarorganisationernas planering pågick efter en liknande modell som de fackliga organisationernas, dels internt inom resp. organisation, dels gemensamt, dock inte lika utåtriktat som planeringen på den fackliga sidan. Man avsåg inte att framlägga några gemensamma krav. Även arbetsgivarna presenterade sina yrkanden under vecka 43. Arbetsgivarsidan förutsåg på några avtalsområden lönekostnadsökningar i samma storleksordning som under föregående avtalsrörelse.

¹⁹ Punkt 1.3 i **Industriavtalet**.

²⁰ Se i övrigt bilaga 1.

²¹ Se bilaga 5 nr 10.

Industrins Ekonomiska Råd (IER)

IER gav i maj 2000 ut sin rapport *Industriavtalet-utfall och framtidsutsikter*. I december 2000 presenterade IER en framskrivning av denna rapport *Lönerörelsens samhällsekonomiska förutsättningar 2000*, där rådet gjorde en bred genomgång av de samhällsekonomiska utgångspunkterna och prognoserna. IER refererade bl.a. huvudalternativet i KIs marsrapport 2000 och dess prognos om 4 procent nominella lönekostnadsökningar per år under de närmaste åren. IER gick igenom ett lägre alternativ till denna siffra och anförde att en målsättning i överensstämmelse med detta lägre alternativ skulle kunna medföra fortsatt gynnsam utveckling beträffande samhällsekonomiska faktorer, särskilt sysselsättning, ränteutveckling och inflation. Därigenom skulle också en fortsatt positiv reallöneutveckling kunna komma till stånd. Vidare gjorde IER jämförelser mellan utvecklingen av arbetskraftskostnaden per producerad enhet i Sverige och 11 OECD-länder. Dessa jämförelser visade i stort sett att under slutet av 1990-talet löneutveckling och valutadepreciering gjort att Sverige kunnat hävda sin position ifråga om kostnadsläget.

Förhandlingarna under september-december 2000

Samtliga avtal fördelades inom OpO-gruppen varvid tre team utsågs²². OpO-gruppen höll sig under hösten 2000 informerad genom de enskilda parterna och följde utvecklingen på arbetsmarknaden²³.

Under hösten 2000 kom uppmärksamheten för OpO-teamens del att koncentreras på de 20 avtal som löpte ut den 31 januari 2001

- Verkstadsindustrin - VF-Metall/SIF/CF (Förhandlingsrådet)
- Allokemavtalet - Almega-Industrifacket
- Metallavtalet – Almega-Metall
- Stål- och Metallindustrin – SMF-Metall/SIF/CF
- Gruvindustrin – GAF-Metall/SIF/CF
- Svetsmekaniska verkstäderna – Svemek-SIF/CF
- Massa- och pappersindustrin – FSS-Pappers/SIF/CF
- Tekoindustrin – TEKOindustrierna-SIF/CF
- Stoppmöbelindustrin – STAF-SIF/CF

På verkstadsområdet hade parterna under medverkan av OpO-teamet tidiga kontakter av förhandlingskaraktär. VF överlämnade ett bud med materiellt innehåll i mitten av december.

Inom Massa- och Pappersindustrin hade OpO-teamet kontakter med parterna angående de aktuella tvistfrågorna. Både Skogsindustrierna och Pappers hade en klar ambition att träffa avtal utan OpOs medverkan. Detta med särskilt beaktande av att man troligen skulle lösa problemen kring arbetstidsfrågorna. Det visade sig dock att parterna varit väl optimistiska då man inte lyckades träffa avtal utan överlämnade avtalsfrågan till OpO vid årsskiftet. Det handlade i princip endast om nivån i ett kommande avtal.

På tjänstemännens avtalsområden inom Massa- och Pappersindustrin hade förhandlingar under hösten i stort sett endast förekommit vid ett tillfälle. Man hade kört fast i arbetstidsfrågan. Det gällde i första hand om en avtalad arbetstidsförkortning skulle avräknas vid en

---

²² Se bilaga 1.

²³ Se avsnitt 6.

eventuell kommande lagstiftning. I övrigt kvarstod frågor som gällde övertid, arbetsmiljö, kompetensutveckling, lönebildningen i företaget samt lönenivåfrågan.

Vad gäller Allokemavtalet (Almega-Industrifacket) hade parterna under hösten kommit långt och förhoppningar fanns att klara sig utan OpO-teamets medverkan. Förutom nivåfrågorna var låglönesatsningar – avtalslöner och semesterlönegarantin (det s.k. balkongtillägget) – föremål för långa och ingående diskussioner.

Inom Metallgruppens avtalsområden (SMF, GAF och Svemek) diskuterades främst nivån liksom frågan om vad en eventuell lagstiftning rörande arbetstidsförkortning skulle kunna leda till.

7. Händelseförloppet i 2001 års avtalsrörelse inom industrin ur OpO-gruppens och OpO-teamens perspektiv

2001 års förhandlingar inom industrin var tidvis mycket komplicerade. Sedan genombrott skett genom överenskommelser mellan Almega och Industrifacket (Allokemavtalet), SMF och Metall (Stål- och metallindustrin) samt mellan FSS och Pappers (Massa- och pappersindustrin) följde emellertid relativt snabbt avtal successivt inom industrisektorn. Eftersom de tre första avtalen hade stor principiell betydelse för avtalsrörelsens fortsättning har vi funnit anledning, att beskriva utvecklingen fram till dessa avtal ur OpO-gruppens perspektiv tämligen detaljerat. Avtalen inom industrin träffades genomgående innan eller i nära anslutning till de gamla avtalens utlöpningsdagar.

OpO-gruppens arbetsformer

Under våren 2000, enades vi i OpO-gruppen – efter samråd med parterna – om följande utgångspunkter, uppgifter och interna arbetsformer

- Industrin skulle vara normerande för det totala lönekostnadsutrymmet på hela arbetsmarknaden.
- Industrins avtalsområden fördelades i princip på tre team²⁴
- Vi skulle fungera som en grupp, men en direkt samordning av de olika förhandlingarna skulle bara ske om parterna så önskade.
- De tre teamen skulle vart och ett inleda kontakterna med ”sina” berörda parter under augusti-september.
- Fr.o.m. september skulle OpO-gruppen sammanträda kontinuerligt för att hela gruppen skulle vara informerad om utvecklingen på de olika avtalsområdena
- 20 avtal löpte ut den 31 januari 2001 vilket innebar att avgörande ställningstaganden skulle komma att ske *samtidigt* hos en rad parter. Dessa förhållanden skulle ställa särskilda krav på OpO-gruppens hantering.
- Om avtal inte träffats direkt mellan berörda parter när en månad kvarstår av den gamla avtalstiden skall – i enlighet med § 5 i Industrins förhandlingsavtal²⁵ – resp. OpO-team på eget initiativ *inträda i förhandlingarna och efter egen bedömning inom förhandlingsavtalets ram vidta de åtgärder som behövs för att slutföra förhandlingarna i rätt tid*. OpO-gruppen beslutade att bestämmelsen skulle efterlevas strikt.
- Vi skulle utvärdera avtalsrörelsen och verksamheten i OpO-gruppen.

Situationen vid årsskiftet 2000/2001

Förhandlingarna under hösten hade på flera avtalsområden tidvis bedrivits mycket intensivt direkt mellan parterna²⁶. På flera avtalsområden hade viktiga frågor blivit lösta. Industriparterna strävade genomgående efter att i **Industriavtalets** anda själva hantera avtalsfrågorna.

²⁴ Se bilaga 1.

²⁵ Bilaga A till **Industriavtalet** - Industrins förhandlingsavtal

²⁶ Se avsnitt 6.

Förhandlingarna i januari 2001

Inför årsskiftet stod det emellertid klart att *inget* av de aktuella avtalen skulle undertecknas i direktförhandlingar. OpO-teamen trädde därför in parallellt på flera avtalsområden. Takten i förhandlingarna varierade dock. Förhandlingarna om avtal mellan FSS och Pappers (Massa- och pappersindustrin) hade före årsskiftet bedrivits i ett högre tempo än på övriga avtalsområden. Under den första veckan i januari kom även förhandlingarna mellan Almega och Industrifacket (Allokemavtalet) samt SMF och Metall (Stål- och metallindustrin) att intensifieras.

Detta ledde i sin tur till att samverkan mellan Industrifacket, Metall och Pappers under perioden omkring årsskiftet tillfälligtvis kom att bli mer intensiv än den numera traditionella samverkan mellan samtliga fackliga organisationer inom industrin. Till detta bidrog säkert också den något komplicerade situationen för dessa tre LO-fack att slå vakt om samverkan mellan Facken inom industrin och samtidigt upprätthålla goda kontakter inom LO. OpO-gruppen konstaterade under den första veckan i januari att det blev *nödvändigt* att eftersträva att avtal träffades *vid samma tidpunkt* i de tre nämnda avtalen inom processindustrin. Till detta bidrog inte minst att dessa avtal skulle bli *de första* i avtalsrörelsen. Det var mot den bakgrunden angeläget att den norm som skulle etableras fick en så bred förankring som möjligt.

Den 5 januari konstaterade vi i OpO-gruppen att det borde vara möjligt att lägga slutbud samtidigt till FSS-Pappers, Almega-Industrifacket och SMF-Metall. I förhandlingarna mellan FSS och Pappers återstod endast en fråga, nämligen det ekonomiska utrymmet. Alla övriga frågor hade parterna kommit överens om i direktförhandlingar. I förhandlingarna om Allokemavtalet och Stål- och metallavtalet var situationen annorlunda. Därför beslutade vi i OpO-gruppen att parterna på de sistnämnda områdena skulle uppmanas att öka tempot så att det blev möjligt att lägga slutbud samtidigt på alla tre avtalsområdena måndagen den 8 januari.

De tre första avtalen

Som förhandlingarna hade utvecklats blev det således en fråga för OpO-gruppen att ta ställning till det materiella innehållet i ett slutbud den 8 januari 2001. Detta slutbud skulle – förhoppningsvis – bli den norm som etablerades i 2001 års förhandlingar. Detta var inte en alldeles enkel uppgift eftersom det inte hade växlats bud med materiellt innehåll mellan parterna före denna tidpunkt. I avtalshandlingarna mellan FSS och Pappers förekom emellertid texten *en förlängning av gällande avtal med ungefär samma materiella innehåll (som 1998 års avtal) har förutsättningar att inverka positivt på sysselsättning, inflation och reallöner*.

Efter omfattande analyser och diskussioner beslutade vi i OpO-gruppen om utformningen av de tre slutbuden. Buden överlämnades under kvällen den 8 januari och antogs nästa dag av arbetsgivarna men avvisades av de tre berörda facken. Förhandlingarna fortsatte på de tre avtalsområdena och intensiva förhandlingar mellan parterna och resp. OpO-team ledde den 16 januari till avtal mellan Almega och Industrifacket, den 22 januari till avtal mellan SMF och Metall samt den 23 januari till avtal mellan FSS och Pappers. Därmed hade tre avtal träffats när åtta dagar kvarstod av den gamla avtalsperioden. Förhandlingarna hade därigenom i enlighet med **Industriavtalets** förhandlingsavtal *slutförts i rätt tid*.

Alla tre avtalen hade ett likvärdigt materiellt innehåll. Skillnaden mellan buden av den 8 januari och de bud som slutligen antogs var dels något högre årliga utrymmen dels en längre avtalsperiod. Avtalen löper under 38 månader med löneutrymmen på 7 % och arbetstidsförkortning på 1.5 % = totalt 8.5 % eller i genomsnitt 2.68 % per år (12 månader). Sista avtalsperioden är uppsägningsbar senast den 30 november 2002.

Även om det i övriga förhandlingar inom industrin under 2001 återstod en hel del problem var det ekonomiska utrymmet i och med att dessa tre avtal träffats mer eller mindre fastställt.

En lärdom av 2001 års avtalsrörelse är att i en liknande situation som den 8 januari 2001 utan egentliga *bud med materiellt innehåll* mellan parterna skall inte bud av den typ som OpO-gruppen beslutade om den 8 januari betecknas som *slutbud*. Det är vår bestämda uppfattning att slutbud skall uppfattas som det *sista* budet i förhandlingarna. För att parterna ska kunna känna trygghet i den frågan är det därför nödvändigt att kunna utgå från att de berörda parterna kommer att svara Ja.

Verkstadsindustrin

Situationen för OpO på verkstadsområdet var i flera avseenden annorlunda än inom övriga områden. För det första fick OpO arbeta med samtliga förhandlingsfrågor. För det andra parallellförhandlade VF med alla tre arbetstagarparterna (Metall/SIF/CF) inom Förhandlingsrådet. För det tredje är verkstadsindustrin inte bara det största området utan dessutom mycket heterogent mellan olika branscher med helt olika ekonomiska och andra villkor, men där det ändå förutsätts en heltäckande uppgörelse. Andra avtalsområden hade alltså hunnit betydligt längre, men det är ändå svårt att se att verkstadsområdets förhandlingar egentligen – bortsett från nivåfrågan – påverkades av uppgörelser på andra avtalsområden. Den lönenivå som dryftades var givetvis densamma som på andra håll men det berodde på att den diskuterades inom OpO-gruppen.

Den stora mängden frågor inom verkstadsindustrin nödvändiggjorde att arbetet började med att parterna fick i uppdrag att sortera undan ett antal frågor. Det ledde bl.a. till att parterna i direktförhandlingar kunde enas om texter beträffande kompetensutvecklingen och arbetsmiljöfrågorna. Det ledde också till att vissa frågor avfördes från förhandlingarna, t.ex. ett särskilt småföretagaravtal och ett alternativt verkstadsavtal.

OpOs ambition inom verkstadsindustrin att lägga ett bud till parterna i mitten av januari gick inte att hålla av olika skäl. OpO valde då att ägna några dagar åt att med parterna diskutera ett förslag till text om de aktuella samhällsekonomiska förutsättningarna. Denna diskussion visade att parterna nu glidit isär i sin syn på den ekonomiska utvecklingen, en erfarenhet som föranledde OpO att senare avstå från att föreslå någon s.k. preamble²⁷ i slutbudet.

Tyvärr blev ett avtal inte klart inom verkstadsindustrin innan det gamla avtalet löpte ut. Efter ett bud den 23 januari som syftade till att klarlägga läget överlämnades ett slutbud vid en sådan tidpunkt att en uppgörelse skulle ha kunnat nås i tid, men det visade sig att förhandlingstempot varit för högt och tiden för knapp för de nödvändiga förankringsprocesserna inom SIF. Men med en veckas försening träffades uppgörelse.

Tjänstemännen inom Massa- och Pappersindustrin

När tjänstemannaförhandlingarna startade under OpOs ledning kunde vi konstatera att de flesta krav som ställts i avtalsrörelsen återstod att lösa. Efter en hemställan den 25 januari och ett slutbud den 6 och den 7 februari för SIF respektive CF kunde parterna slutligen underteckna ett 38-månadersavtal. I arbetstidsfrågan blev det olika lösningar som innebar att SIF kunde er-hålla arbetstidsförkortning genom lokal överenskommelse och genom avräkning på löneut-

²⁷ Samhällsekonomiska bedömningar som grund för avtalet.

rymmet i motsvarande grad. Eventuell avräkning mot en kommande lagstiftning fick klaras ut lokalt. CF valde däremot den s.k. livsarbetstidsmodellen²⁸. Bestämmelserna vid övertidsarbete för den s.k. frikretsen skärptes. En arbetsgrupp skulle utses för att se över viktiga arbetsmiljöfrågor. De olika avtalskonstruktionerna för Pappers resp. SIF skapade speciella problem. Även om parterna ansåg att möjligheterna till löneökningar skulle vara likvärdiga måste siffrorna i de centrala avtalen bli olika, eftersom tjänstemännens löneökningar var beroende av den lokala löneöversynen. Frågan löstes genom förändrade skrivningar i avsnittet om löneöversyn. CF bibehöll tidigare modell.

Livsmedelsindustrin

Redan vid OpOs överläggningar med Livsmedelsföretagen och Livs under hösten stod det klart att ett gemensamt kollektivavtal för hela branschen var en angelägen fråga. Efter förslag från OpO koncentrerade sig parterna på de fem största områdena. Trots vissa framsteg kunde dessa förhandlingar inte slutföras i denna avtalsrörelse utan parterna fortsätter sitt arbete. När OpO steg in i förhandlingarna den 7 mars kunde vi konstatera att många frågor återstod att lösa. Arbetstidsförkortning i form av livsarbetstid var dock avklarad. Svåra återstående frågor var lönenivån, lägstlöner, avtalsperiodens längd, vissa flexibilitets- och branschfrågor. Efter en hemställan den 15 och ett slutbud den 16 mars kunde parterna godta ett 37-månadersavtal på 6,9 procent.

Almega Industri och Kemiförbundet/LAF/BÄF och SIF/CF

Den 8 mars överlämnade rubr. parter sina förhandlingar till OpO. Det kunde då konstateras att förhandlingarna bromsats upp p.g.a. överläggningar om avräkningsfrågan vid eventuell lagstiftning om förkortad arbetstid. Efter flera överläggningar som gällde avräkningsfrågan kunde vi komma framåt i förhandlingarna. Vid förkortningen av arbetstid gäller s.k. livsarbetstid. Avräkningsfrågan löstes genom en anteckning i avtalet²⁹.

Efter att ha klarat ut denna fråga kunde OpO-teamet den 27 mars lägga fram ett slutbud som accepterades av parterna. Avtalet var på 36 månader av s. k. skyddsnätskaraktär på 6.7 procent.

Stoppmöbelindustrin

Förhandlingarna mellan STAF och Skogs- och Träfacket kunde inte avslutas innan de gamla avtalen löpte ut. Anledningen till att överenskommelsen träffades drygt en vecka för sent var att Opo-teamet inte fann det möjligt att i tid kunna konstruera en slutlig hemställan som skulle få båda parter accept.

Träindustrin

På träindustrins område träffade Träindustriförbundet och Skogs- och Träfacket avtal den 15 februari 2001 utan medverkan av OpO. I avtalet ingick emellertid att parterna skulle tillsätta en särskild arbetsgrupp i syfte att träffa ett arbetstidsavtal och att denna fråga skulle hänskjutas till OpO i enlighet med Industrin förhandlingsavtal³⁰ för den händelse parterna inte hade kunnat enas om ett avtal före den 31 oktober 2001. Parterna kunde inte uppnå enighet inom den utsatta tidsfristen och i början av november påkallades OpOs medverkan i förhandlingarna. Förhandlingar pågår fortfarande i februari 2002.

²⁸ Se sid. 29.

²⁹ Se sid. 30.

³⁰ Bilaga A till Industriavtalet

Förhandlingarna mellan TEKOindustrierna och Industrifacket strandar

Förhandlingarna under ledning av ett OpO-team om nytt avtal mellan TEKOindustrierna och Industrifacket strandade den 1 november 2001, dagen efter det gamla avtalet hade löpt ut. Industrifacket varslade om blockad och strejk fr.o.m. den 12 november 2001 kl. 16.00.

Det var första gången en förhandling strandade och varsel om stridsåtgärder utfärdades inom ramen för **Industriavtalet**. TEKOindustrierna begärde dels att de verkställande ledamöterna i Industrikommittén skulle kalla kommittén till ett sammanträde senast under vecka 46 dels att OpO-teamet skulle skjuta upp de varslade stridsåtgärderna till dess Industrikommittén hade sammanträtt, dock längst fjorton dagar.

Med anledning av den uppkomna situationen följde OpO-gruppen i sin helhet förhandlingarna under den aktuella perioden. OpO-gruppen hade genom sina verkställande ledamöter kontinuerlig kontakt med de verkställande ledamöterna i Industrikommittén. Enighet uppnåddes om att förhandlingarna måste intensifieras och allt skulle göras för att nå en uppgörelse *innan* stridsåtgärderna bröt ut. Industrins samtliga parter kunde följa förhandlingarna och den 12 november *accepterade* TEKOindustrierna och Industrifacket slutbudet från OpO-teamet.

Industrikommitténs och OpO-gruppens verkställande ledamöter hade – om OpO-teamets slutliga hemställan avvisats av endera eller båda parterna – enats om följande åtgärder. Industrikommitténs verkställande ledamöter skulle kalla Industrikommittén till sammanträde senast den 26 november 2001 för behandling av den uppkomna situationen och OpO-teamet skulle i samråd med hela OpO-gruppen med hänvisning till § 6 *Befogenheter för opartisk ordförande* i Industrins förhandlingsavtal³¹ skjuta upp ikraftträdandet av de varslade stridsåtgärderna till måndagen den 26 november 2001 kl. 19.00.

Tillämpningen av tidplanen enligt industrins förhandlingsavtal m.m.³²

I § 5 i Industrins Förhandlingsavtal finns regler vilka syftar till att parterna skall kunna slutföra sina förhandlingar innan det föregående avtalet löper ut. Bl.a. anges att förbundsparterna skall biträdas av en opartisk ordförande en månad före utlöpningsdagen. Denne skall vidta de åtgärder som behövs för att slutföra förhandlingarna i rätt tid.

Avtalsrörelsen 2001 inom industrin kan summeras på följande sätt:

- Inom Industriavtalet fanns under 2001 års avtalsrörelse 59 kollektivavtal. I februari 2002 återstår *ett* avtalsområde där nytt avtal ännu inte träffats, nämligen Tvättindustrin där avtalet löper ut 2002-03-31.
- De resterande 58 avtalen kan indelas i två grupper där 20 hade utlöpningsdatumet 31 januari 2001 och de återstående 38 löpte ut vid skilda tillfällen mellan den 28 februari och 30 november 2001.
- Av de 20 första avtalen medverkade OpO aktivt i 15. De resterande fem (Metallavtalet mellan Almega och Metall, TEKOindustrierna med SIF/CF samt Stoppmöbelindustrin med SIF/CF) hanterades i huvudsak direkt av parterna. Av de 38 senare avtalen medverkade OpO i 18.

³¹ Hänvisningen avsåg främst punkt 4 i § 6 (*en opartisk ordförande kan*) skjuta upp varslade stridsåtgärder till dess alla tänkbara möjligheter till en lösning är slutgiltigt uttömda, dock längst fjorton kalenderdagar.

³² I bilaga 3 redovisas industrins alla avtal, de nya avtalstidpunkterna, om avtal träffades före eller efter det gamla avtalets utlöpningsdatum och de nya avtalsperioderna.

- Av de första 20 avtalen träffades överenskommelser före eller i nära anslutning till den 31 januari för 13 avtal. Tre avtal undertecknades den 22 februari (Metallgruppens tre avtal med SIF) och fyra avtal den 10 mars (TEKOindustrierna och Stoppmöbelindustrin med SIF/CF). De senare avtalen är beroende av att andra tjänstemannaavtal inom industrin träffats och kan därför närmast ses som hängavtal till dessa.
- Av de 38 avtal, som löpte ut efter den 31 januari 2001, träffades överenskommelse för 11 områden minst en månad före utlöpningsdatumet, d.v.s. *innan* OpO enligt **Industriavtalet** skall biträda parterna. För ytterligare 25 avtalsområden var avtal klart före utlöpningsdatumet. Endast två områden var inte klara innan de gamla löpt ut, nämligen avtalet mellan Stoppmöbelindustrin och Skogs- och Träfacket resp. avtalet mellan TEKOindustrierna och Industrifacket.
- De 58 överenskommelserna för åren 2001 – 2004 avser avtalsperioder som varierar mellan 36 och 39 månader.
- 29 avtalsområden har utlöpningsdatumet 2004-03-31. Av samtliga parter inom industrin är det endast Livs och TEKOindustrierna, som inte har något avtal som löper ut vid denna tidpunkt.
- Samtliga avtal, med undantag för Stenindustrin, kan sägas upp för det tredje avtalsåret. Merparten av avtalen kan sägas upp senast 31 oktober (12 avtal) eller 30 november 2002 (39 avtal) med utlöpningsdag 28 februari (7 avtal) eller 31 mars 2003 (31 avtal). Övriga avtal utom Stenindustrin kan sägas upp vid senare tidpunkt.

OpOs uppdrag utanför industrin under 2000-2001

Redan hösten 2000 efterfrågade Medlingsinstitutet och parter utanför industrin OpOs medverkan som medlare m.m. Även om det rådde enighet om att förhandlingarna inom industrin ur OpO-gruppens synpunkt måste prioriteras fann vi det lämpligt att regler fastställdes för hur sådan medverkan skulle gå till. Följande överenskommelse träffades mellan OpO-gruppens och Industrikommitténs verkställande ledamöter beträffande medlingsuppdrag (motsvarande) utanför **Industriavtalets** verksamhetsområde:

- *Om någon i OpO-gruppen kontaktas av Medlingsinstitutet eller av parter, som har andra samverkansavtal än **Industriavtalet**, med begäran om att ställa upp som medlare (motsvarande) skall anmälan ske till verkställande ledamot i OpO-gruppen.*
- *Ärendet bereds varefter uppdraget diskuteras i OpO-gruppen*
- *Ärendet tas upp med de verkställande ledamöterna inom Industrikommittén varvid beslut fattas.*

I fråga om uppdrag utanför Industriavtalet tar de opartiska ordförandena inga sådana om det kan bli fråga om störningar av praktisk eller principiell natur i förhandlingar inom **Industriavtalets** område.

På uppdrag av Medlingsinstitutet medverkade de opartiska ordförandena efter den 1 januari 2001 i följande förhandlingar

• VF-SEF	Rune Larson
• Fastigo-Fastighetsanställda	Claes Stråth
• Handelsarbetsgivarna-Handels	Benne Lantz
• Almega-Fastighetsanställda	Gunnar Högberg och Benne Lantz
• BAO-Fastighetsanställda	Benne Lantz och Claes Stråth
• Byggindustrierna-Byggnads	Gunnar Högberg och Göte Larsson
• Almega Alliansen-SEKO (Spårtrafik)	Gunnar Högberg och Göte Larsson
• Almega Svensk Teknik och Design-SIF/CF	Rune Larson
• Almega Tjänsteföretagen-Fastighets/SEKO	Gunnar Högberg och Benne Lantz
• Tidningsutgivarna-Journalistförbundet	Benne Lantz
• FBA-Transport (Flygtekniker)	Gunnar Högberg och Göte Larsson
• EFA-SEKO	Göte Larsson
• Folkbildn.förb.-LR/Läraryrb./Musikerförb.	Göte Larsson

I följande förhandlingar inom ramen för andra förhandlingsordningsavtal än **Industriavtalet** medverkade opartiska ordförande

• SK/Lf-SKTF/SSR/Ledarna ³³	Rune Larson
• SK/Lf-Kommunal	Claes Stråth
• Försäkringskassaförbundet-FF	Lars Ahlvarsson
• Svenska Kyrkan-KyrkA	Rune Larson och Claes Stråth
• Svenska Kyrkan-SKTF/SSR	Rune Larson och Claes Stråth

Benne Lantz, Rune Larson och Claes Stråth har knutits till Medlingsinstitutet som rådgivare.

I övrigt hänvisas till Medlingsinstitutets rapport Lönebildningen 2001³⁴, som bl.a. behandlar 2001 års avtalsrörelse.

OpO-medverkan i Arbetsdomstolen (AD)

I november 2001 behandlades i AD en tvist mellan Sågverksindustrin och Skogs- och Trä-facket. Med anledning av detta uppkom frågan om lämpligheten av att en opartisk ordförande deltar i ADs verksamhet.

Frågan om medlars befattning med rättstvister behandlas ingående i kapitel 6 i professor Birgitta Nyströms doktorsavhandling *Medling i arbetstvister* (september 1990). I en sammanfattande kommentar efter genomgång av de nordiska länderna konstaterar författaren (avhandlingen s.309) ”Det finns en bland medlare och parter gemensam oro, för vilka konsekvenser för medlarnas roll och arbetsformer det skulle kunna föra med sig, om medlarna skulle användas som officiella uttolkare av vad som förevarit vid förhandlingarna och av avtalstexterna”.

För att komma fram till en klar ståndpunkt i frågan om OpO-medverkan i AD upptogs den 28 november 2001 överläggningar mellan OpO-gruppens och Industrikommitténs verkställande ledamöter. Härvid konstaterades dels att praxis är att partsrepresentanter, som är ledamöter/ersättare i AD inte utses till medlingsuppdrag och dels att medlare av tradition inte kallas att

³³ SKTF, SSR och Ledarna samverkar inom OFR.

³⁴ Medlingsinstitutets rapport *Avtalsrörelsen och Lönebildningen 2001* publicerades i februari 2002.

vittna eller upplysningsvis höras i AD³⁵. Bakgrunden till detta är den förtroendeställning som en medlare innehar. Industrikommitténs och OpO-gruppens verkställande ledamöter ansåg att detsamma borde gälla för opartiska ordförande enligt **Industriavtalet** och i alla frågor som rör tillämpningen av detta avtal eller parter i avtalet. OpO-gruppen i sin helhet anslöt sig till detta.

OpOs arbetsfördelning

Arbetsfördelningen i 2001 års avtalsrörelse³⁶ har tills vidare bibehållits oförändrad även efter avtalsrörelsen.

Sammanfattande erfarenheter av OpO-teamens arbete i 2001 års avtalsrörelse

- Möjligheterna för OpO att kunna delta i förberedelsearbetet och därmed ha en lång framförhållning var en viktig förutsättning för OpOs arbete i själva avtalsrörelsen.
- Kontakterna med parterna inom verkstadsindustrin inleddes tidigt och var tidvis täta. Under dessa inledande diskussioner gjorde parterna i ökande utsträckning markeringar av förhandlingskaraktär. OpO kunde därför redan före den 1 januari ägna en del tid åt att analysera vad som skulle komma att silas bort resp. vad som hade större tyngd. OpO-teamet hade tidiga kontakter med parterna för att bl.a. diskutera möjligheterna för verkstadsområdet att ta täten i årets avtalsrörelse. Även om VF överlämnade ett bud med materiellt innehåll i mitten av december växte insikten om att parterna inte själva skulle komma till någon uppgörelse.
- Också i förhandlingarna om Allokemavtalet och Stål- och metallindustrin tog OpO tidiga kontakter med parterna för att klara ut avtalskrav och frågor som kunde förutses bli svåra att lösa. Parterna och OpO var överens om att man så långt möjligt skulle förhandla utan OpO. Redan inledningsvis fanns ett stort antal tider utsatta i anslutning till att avtalen sades upp och yrkanden överlämnades. Parterna gjorde därför positiva bedömningar av att man skulle kunna komma fram till uppgörelser utan medverkan av OpO inom de nyssnämnda områdena.
- Sedan parternas förhandlingar inom Massa- och pappersindustrin strandat strax före nyårshelgen inträdde OpO från den 2 januari i förhandlingarna. De kunde då konstatera att det mellan parterna återstod endast ett avtalsproblem, nämligen lönefrågan. Allt annat var färdigförhandlat och dokumenterat i avtalstexter. I fråga om lönerna gällde det nivån på löneökningarna och beträffande den förelåg en skrivning i de gemensamma utgångspunkter, som parterna enats om (citats s.19).
- Atmosfären i förhandlingarna på samtliga avtalsområden var hela tiden konstruktiv och öppen från alla parter sida. Vid skilda tillfällen under förhandlingarna antydde från olika håll att **Industriavtalets** saga nu skulle vara all. OpO valde att uppfatta detta som normala övertoner i stridens hetta och hade tvärtom desto fler anledningar att under förhandlingarna notera hur starkt parterna i handling levde upp till **Industriavtalets** intentioner.
- Det var viktigt att avtalen blev klara innan eller i nära anslutning till de gamla avtalens utlöpningsstid.
- Systemet är känsligt för politiska störningar.
- Det vore en fördel inför nästa avtalsrörelse om man kunde komma fram till ett system där – om så behövs – OpO medverkar i partsarbete redan under avtalsperioden i syfte att undanröja eller åtminstone mildra svåra problem i den kommande avtalsrörelsen. Som exem-

³⁵ Ett undantag kan vara då f.d. partsrepresentanter har kallats till AD för att höras *upplysningsvis* i frågor som rör hur avtal tillämpats under *gången* tid.

³⁶ Se bilaga 1.

pel på sådana aktuella frågor kan nämnas flexibel arbetstid, övertalighetslösningar eller en tänkt situation att reallönerna inte utvecklas som förväntat. Men även medverkan i olika förutsatta arbetsgrupper mellan parterna i andra frågor bör kunna tänkas. OpO-gruppen resp. OpO-teamen står till parternas förfogande och kan i lämpliga former utnyttjas som en resurs t.ex. genom samverkan med Industrikommitténs verkställande ledamöter resp. förbundsledningarna inom de olika branscherna.

- På de flesta avtalsområdena saknas gemensam statistik och statistikuppfattning. Den offentliga statistiken överensstämmer inte med avtalsområdena och tar inte hänsyn till den skilda statistikuppläggningsen på olika områden. Den standardräknas inte och beaktar inte olikheter i lönesystem och livslöneutveckling.
- Med alla förhandlingsfrågor för fyra parter kvar inom verkstadsområdet, när OpO inträder är en månad kort tid. Detta oavsett kontakterna med parterna under förberedelsestiden men också med tanke på, att inom verkstadsindustrin nära nog varje fråga förutsätter fyra skilda möten med parterna. Kanske borde parterna denna gång aktivt ha kopplat in sina OpO före den 1 januari.
- Såväl inför 1998 som 2001 års förhandlingar genomförde OpO genomgångar med parterna under hösten 1997 resp. hösten 2000. En fråga som aktualiserats vid tillämpningen av **Industriavtalet** i 2001 års förhandlingar är att ge parterna *ett incitament* att träffa avtal *innan* OpO i enlighet med avtalet³⁷ träder in i förhandlingarna. Genom att *tidigt* utnyttja OpO som en *resurs* ökar möjligheterna att finna lösningar, som underlättar att komma fram till avtal tidigare än med hittillsvarande arbetsformer.

---

³⁷ Bilaga A till **Industriavtalet** - Industrins förhandlingsavtal § 5.

8. Några viktiga utvecklingstrender inom industrin i 1998 och 2001 års avtalsrörelser

2001 års förhandlingar inom industrin präglades i likhet med 1998 års avtalsrörelse av nivåfrågan. Dessutom var frågor om lokal lönebildning, arbetstidsförkortning, flexibel arbetstidsförläggning och övertidsfrågan föremål för ingående behandling. Även låglönefrågor, kompetensutveckling och jämställdhetsfrågor behandlades både 1998 och 2001.

Nivåfrågan i förhållande till samhällsekonomin

Händelseutvecklingen kring årsskiftet 2000/2001 ledde till att frågan om det ekonomiska innehållet i de tre första avtalen i praktiken hänsköts till OpO-gruppen³⁸. Därmed blev det också OpO-gruppens uppgift att söka sätta riktmärket för hela avtalsrörelsens kostnadsnivå.

De verktyg som OpO-gruppen hade för denna uppgift var naturligtvis först vad som under partsförhandlingarna förekommit på de olika avtalsområden där OpO medverkade. Men det fanns också anledning att beakta IERs och KIs rapporter. Vidare fanns från FI kravbilden i form av en s.k. Europanorm³⁹. Arbetsgivarsidan hade på sina håll antytt att en slutnivå av samma storleksordning som enligt 1998 års avtalsrörelse skulle kunna vara acceptabel. IER hade i sin decemberrapport gjort en bred genomgång av de samhällsekonomiska förutsättningarna⁴⁰. OpO-gruppen konsulterade också IER framförallt i frågan om uppskattningar av löneutvecklingen i Sveriges konkurrentländer. En av IERs slutsatser var att lönekostnadsutvecklingen inom euroområdet för 2001 och 2002 kunde väntas ligga strax under 3 procent per år.

OpO-gruppens överväganden i anslutning till dessa utgångspunkter ledde till att de slutbud som överlämnades till parterna den 8 januari 2001 på de tre avtalsområdena SMF-Metall (Stål- och metallindustrin), Almega – Industrifacket (Allokemiska industrin) och FSS-Pappers (Massa- och pappersindustrin) föreslog avtalsmässiga löneökningar om c:a 6,3 procent och arbetstidsförkortning till en kostnad om 1,5 procent, allt under en treårig avtalsperiod.

I de överläggningar inom OpO-gruppen som följde sedan detta förslag den 9 januari avvisats av de fackliga organisationerna kristalliserades ut en avtalsnivå för löneökningar om c:a 7 procent och för arbetstidsförkortning om 1,5 procent allt under en avtalsperiod om 38 månader. Dessa linjer präglade de uppgörelser som senare under januari slöts på de tre nämnda avtalsområdena. Detta innebär ett genomsnittligt utfall på 2.68 % per år (12 månader). Även inom övriga avtalsområden inom industrin och på arbetsmarknaden i dess helhet följdes de, dock med vissa variationer huvudsakligen rörande avtalstidens längd.

Industriavtalets parter har nu i två avtalsrörelser tagit sitt samhällsekonomiska ansvar för *en väl fungerande lönebildning*. De har också i enlighet med intentionerna i den nya lagstiftningen angett riktlinjerna för lönebildningen på arbetsmarknaden i dess helhet. Detta har kunnat kombineras med höjda reallöner.

³⁸ Se avsnitt 7.

³⁹ Se avsnitt 6.

⁴⁰ Se bilaga 5 nr 30.

Den lokala lönebildningen

Det förekommer ibland påståenden om att **Industriavtalet** skulle vara alltför styrande och inte medge förändringar i relationerna mellan olika grupper på arbetsmarknaden eller i löneutvecklingen för enskilda arbetstagare i arbetslivet. Ambitioner i samhället och önskemål från arbetsgivare och arbetstagare skulle enligt denna uppfattning mer eller mindre tvångsvis få vika för de samhällsekonomiska övervägandena. I OpO-gruppen anser vi inte att sådana påståenden har fog för sig. Även om **Industriavtalet** i hög grad framhåller de samhällsekonomiska aspekterna och deras betydelse också för individernas löneutveckling öppnar dess tillämpning goda möjligheter att få till stånd en rättvis och produktiv lokal lönebildning.

Detta har alltså kunnat kombineras med att sätta normen för den samhällsekonomiskt möjliga totala arbetskraftskostnadsökningen. Under avtalsrörelserna 1998 och 2001 har avtalslösningar och tillämpning lett till att den s.k. löneglidningen i princip kunnat utmönstras som begrepp i lönebildningen. Vid avtalslutandet har utgångspunkten varit att lönebildningen i stor utsträckning är en lokal angelägenhet.

På i stort sett alla **Industriavtalets** avtalsområden tillämpas generella eller företags specifika system för lokal och ofta individuell lönebildning. **Industriavtalet** respekterar dem alla trots att avtalstraditioner, lönesystem och livslöneutveckling är olika för olika grupper av anställda inom industrin, t.ex. mellan LO-grupperna och tjänstemannagrupperna. På en del områden, t.ex. VF-Metall/SIF/CF, finns i avtalen gemensamma utgångspunkter för den lokala lönepolitiken, på andra finns i sak samstämmiga löneriktlinjer för olika arbetstagargrupper. Gemensamt för dessa avtalsbestämmelser är att lönesättningen skall vara saklig, motiverad och könsneutral och att den skall upplevas som rättvis. På många avtalsområden finns bestämmelser om viss minsta individuella löneökning.

Vi har noterat att enligt Metalls prel. lönestatistik hösten 2001 har den lokala löneutvecklingen varit större för kvinnor än för män på VF-Metalls avtalsområde.

Utvecklingen mot en ökad lokal lönebildning står väl i överensstämmelse med den allmänna trenden inom EU-området. OpO-gruppen konstaterar i sin rapport från en studieresa tillsammans med representanter för parterna och IER under hösten 2000⁴¹ att *Löne- och förhandlingssystemen (inom EU) utvecklas i riktning mot sektorisering, regionalisering och decentralisering* (förhandlingar på arbetsplatserna).

Vi är i OpO-gruppen övertygade om, att parterna i **Industriavtalet** även fortsättningsvis kommer att utveckla och förena avtalets dubbla roller dels som normbildare för arbetsmarknaden i stort och dels som ett stöd för en framgångsrik lokal lönebildning.

Arbetstidsförkortning inom industrin

Utvecklingen mot *avtalad* arbetstidsförkortning påbörjades redan i 1995 års avtalsrörelse på VF-Metall-området. Den fortsatte under 1998 års avtalsrörelse på de flesta av industrins avtalsområden. Efter 2001 års förhandlingar omfattas samtliga avtalsområden inom industrin av någon form av avtalad arbetstidsförkortning. Gemensamt är att kostnaderna för arbetstidsförkortningen beräknats och beaktats som ett moment i de totala kostnaderna. Ett annat genom-

---

⁴¹ Bilaga 5 punkt 24.

gående drag är betoningen av individens valfrihet då det gäller att disponera arbetstidsutrymmet.

Avtalsområdena inom industrin uppvisar tre skilda principiella lösningar för arbetstidsförkortningen – livsarbetstid, arbetstidsbank och lokala överenskommelser om arbetstidsförkortning.

Livsarbets*tid*

Livsarbets

tid ingick i avtalet 1998 inom massa- och pappersindustrin mellan SSIF (numera FSS) och Pappers. Det kom därefter att införas också på ett antal andra avtalsområden. Konstruktions innebär att varje avtalsår 0,5 procent av den anställdes lön avsätts till ett individuellt arbetstidskonto. Inom massa- och pappersindustrin m.fl. innebär detta att vid innevarande avtalsperiods slut sammanlagt 3 procent av lönen avsätts till kontot. Avsättning till kontot kan inom massa- och pappersindustrin av den enskilde tas ut som betald ledig tid, som pensionspremie eller kontant. I Metallavtalet mellan Almega och Metall saknas alternativet kontant uttag. I avtalet inom gruvindustrin mellan GAF och Metall gäller som stupstock – om parterna inte blir överens vid lokala förhandlingar – avsättning till pensionspremie, således totalt under 1998 och 2001 års avtalsperioder 3 procent av lönen. Sker uttaget i form av betald ledig tid skall i denna modell ledigheten utläggas efter överenskommelse med arbetsgivaren. För de arbetstagare som omfattats av denna modell ända från starten kommer livsarbetstiden år 2004 att ha förkortats motsvarande c:a 50 timmar per år.

Under 2001 genomförde parterna inom massa- och pappersindustrin (FSS och Pappers) en undersökning av hur Pappers medlemmar valt att ta ut de avtalsenliga 1,5 % av lönesumman som gällde för år 2000. Undersökningen omfattade drygt 17 000 personer (80 % av de berörda) och visar hur kvinnor, män resp. samtliga valt, hur skiftarbetande valt och hur man valt i olika åldersgrupper:

	Samtliga	Män (85%)	Kvinnor (15%)
Betald ledig tid	47 %	46 %	55 %
Pensionsavgift	20 %	21 %	16 %
Kontant	33 %	33 %	29 %
	Skift (64%)	Dagtid (36%)	
Betald ledig tid	47 %	47 %	
Pensionsavgift	20 %	21 %	
Kontant	33 %	32 %	
	< 30 år (13%)	30 – 45 år (45%)	> 45 år (42%)
Betald ledig tid	40 %	48 %	48 %
Pensionsavgift	16 %	21 %	21 %
Kontant	44 %	31 %	31 %

Källa: FSS och Pappers

Arbetstids*bank*

Denna lösning gäller framförallt på verkstadsindustrins avtalsområden. Den innebär att heltidsarbetande arbetstagare för varje fullgjord arbetsvecka får ett antal minuters kompensationsledighet i enlighet med i avtalen angivna tabeller. Deltidsarbetande får kompensationsledighet i proportion till den kortare arbetstiden. Ledigheten förs till en arbetstidsbank ur vilken uttag kan göras enligt särskilda regler. Enligt verkstadsavtalet kan tillgodohavande över 100

timmar vid ett årsskifte inbetalas som pensionspremie. De lokala parterna kan enas om att kompensationsledigheten eller del av denna schemaläggs. Som exempel på resultatet av denna ordning kan anges att när innevarande avtalsperiod utlöper 2004 den sammanlagda förkortningen för en dagtidsarbetande medlem i Metall motsvarar ca 66 timmar per år (= ca 84 minuter per arbetsvecka eller ca 8 arbetsdagar). Systemet med valfrihet i uttaget av arbetstidsförkortning eller inarbetad tid förstärktes i 2001 års förhandlingar, främst genom att detta system breddades i verkstadsavtalet.

Lokala överenskommelser om arbetstidsförkortning

På vissa tjänstemannaområden inom industrin har det överlämnats till de lokala parterna att komma överens om en eventuell arbetstidsförkortning i utbyte mot motsvarande reduktion av löneutrymmet. Det föreligger inga undersökningar om hur denna lokala prioritering mellan lön och arbetstid utfallit.

Arbetstidsförkortning på andra avtalsområden

Under 2001 års avtalsrörelse genomfördes i begränsad utsträckning avtalsenlig förkortning av arbetstiden också utanför **Industriavtalets** område t.ex. inom byggnadsindustrin. Gemensamt för dessa avtalsområden är att kostnaden för att förkorta arbetstiden innefattats i löneutrymmet. Det har uppskattats att närmare 800 000 arbetstagare inom det gamla SAF-området omfattas av någon modell för avtalad förkortning av arbetstiden. Inom Handeln eller på det offentliga området skedde varken 1998 eller 2001 några arbetstidsförkortningar i de centrala avtalen. Liksom tidigare lägger dock de centrala avtalen inom kommuner och landsting inte några hinder i vägen för lokala parter att ta i anspråk löneutrymme för att förkorta arbetstiden⁴².

Frågan om lagstiftad arbetstidsförkortning

Ett besvärande problem under 2001 års förhandlingar var den politiska turbulensen kring arbetstidsfrågorna⁴³. Frågorna behandlades på olika sätt inom skilda avtalsområden.

Citat ur avtalet mellan Li och Livs

Genom avtalet införs regler om livsarbetstid. Parterna uttalar målsättningen att ha ett eget ansvar för arbetstidsfrågorna, utgår från att en eventuell lagstiftning om arbetstidsförkortning blir dispositiv och att de överenskomna livsarbetstidsreglerna uppfyller eventuella nya lagregler. Vid en tvingande lagstiftning äger part säga upp tillämpningen av livsarbetstidsreglerna.

En liknande skrivning finns i avtalet mellan FSS och Pappers med tillägget att

En eventuell sänkning av arbetsgivaravgiften vid en lagstiftning skall läggas till löneutrymmet för en sådan förkortning som är genomförd genom livsarbetstidsreglerna.

I några avtal stadgas att nya förhandlingar skall upptas vid eventuell lagstiftning. I avtalet mellan Almega Industri och Kemiförbundet/LAF/BÄF och SIF/CF står följande

⁴² Kurt Eriksson: Arbetstiden - lag eller avtal, skrift nr 1 av Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler (SOU 2001:91).

⁴³ Se avsnitt 10.

Parterna är överens om att arbetstidsförkortning är de avtalslutande parternas ansvar att hantera. Därför är nu parterna överens om en modell till arbetstidsförkortning som täcker behovet av förändringar i arbetstidsfrågan. En eventuell kommande lagstiftning kan dock påverka arbetstidsfrågan. Vid en eventuell lagstiftning ska förhandling ske i syfte att reglera hur den avtalade arbetstidsförkortningen ska tillgodoräknas.

Avtalen mellan VF och Metall/SIF/CF innehåller inga skrivningar om avräkningar, men VF överlämnade till motparterna en skriftlig tolkning av läget med innebörden att en avräkning är självklar om en lagstiftning kommer.

I sin *Utvärdering av avtalsrörelsen 2001*⁴⁴ skriver Facken inom industrin följande:

En kommande lagstiftning på arbetstidsområdet som inte tar sikte på industrins behov i första hand kan rubba grunden för denna typ av flexibla lösningar. Det är därför viktigt att lagstiftade arbetstidslösningar får en sådan utformning att de låter sig förenas med den utveckling som vi nu kan se inom vårt avtalsområde.

Flexibel arbetstidsförläggning

Under förhandlingarna om arbetstidsförkortning har både 1998 och 2001 arbetsgivarnas krav på ökad flexibilitet i arbetstidsförläggningen spelat stor roll och föranlett stora motsättningar mellan parterna. En del lösningar har nåtts i avtalen. Det kan dock förutses att frågorna aktualiseras igen under nästa avtalsrörelse.

Övertidsfrågan

Under 2001 års förhandlingar aktualiserade SIF och CF övertidsfrågan. Den löstes genom ändrade skrivningar i övertidsreglerna innebärande att den krets som kan avtala bort sin rätt till övertidsersättning begränsats till chefer samt till dem som har okontrollerbar arbetstid eller frihet i arbetstidens förläggning. För övriga tjänstemän skall finnas särskilda skäl.

---

⁴⁴ Se bilaga 5 nr 33.

9. 2001 års avtalsrörelse på arbetsmarknaden i övrigt⁴⁵

Sedan avtalsuppgörelser nåtts inom industrin⁴⁶ träffades överenskommelser på praktiskt taget hela arbetsmarknaden. Flera av dessa avtal slöts inom ramen för nya samverkansavtal⁴⁷. En rad förhandlingar skedde under medverkan av medlare, opartiska ordförande, förhandlingsmedlare och liknande. Avtalen mellan Svensk Handel och Handels resp. mellan Kommunal och Kommun- och Landstingsförbunden avviker något från den lönenorm som utvecklades inom industrin i 2001 års förhandlingar. Bakgrunden var en allmän accept på den fackliga sidan för att dessa områden med stora lågavlönade kvinnogrupper skulle ”få mer”.

Kommuner och Landsting

Våren 2000 träffade Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet ett avtal för perioden 1 april 2000 – 31 mars 2005 med Vårdförbundet. Avtalet, som ersatte det tidigare femårsavtalet, har ett utrymme om lägst 2 % per den 1 april resp. år utan individgarantier och saknar uppsägningsklausul.

I december 2000 träffade Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet avtal med Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund för perioden den 1 april 2000 – 31 mars 2005, som ersatte det tidigare gällande femåriga avtalet. Avtalet innebar den 1 oktober 2000 4,0 %, den 1 april 2001 2,0 % och den 1 april 2002, 2003 resp. 2004 lägst 1,5 % utan några individgarantier.

Överenskommelsen med Läkarförbundet avser tiden den 1 april 2004 – 31 mars 2005. För 2001 finns angivet ett utrymme om 2 %. Fr.o.m. 2002 finns inget utrymme fastställt. Avtalet innehåller inga individgarantier.

Avtalet med 19 av SACO-förbunden i Akademikeralliansen gäller fr.o.m. den 1 april 2001 och tills vidare med en uppsägningstid av fem månader. Avtalet kan sägas upp tidigast den 31 mars 2005. Avtalet är ett s.k. nollavtal, vilket innebär att det inte innehåller några bestämmelser om utrymme eller individgarantier.

Avtalet med SKTF, SSR och Ledarna omfattar tiden den 1 april 2001 – 31 mars 2005. Utrymmets storlek bestäms av den anställdes lönenivå och varierar mellan 2,2 och 2,9 % för 2001, mellan 2,2 och 2,5 % för 2002, mellan 2,0 och 2,3 % för 2003 samt mellan 1,8 och 2,1 % för 2004. Avtalet innehåller inga individgarantier.

Överenskommelsen med Kommunal gäller för tiden den 1 april 2001 – 31 mars 2004 men kan efter uppsägning senast den 31 oktober 2002 upphöra den 31 mars 2003. Utrymmet är 3,8 % för 2002, 3,7 % för 2002 och 3,5 % för 2003. Individgarantin är 250 kr per år. Förhandlingar-

⁴⁵ Här ges endast en kortfattad beskrivning av några stora avtalsområden. I övrigt hänvisas till Medlingsinstitutets rapport *Avtalsrörelsen och Lönebildningen 2001*.

⁴⁶ Se avsnitt 7.

⁴⁷ I bilaga 2 ingår de förhandlingsordningsavtal som Medlingsinstitutet registrerat under 2000-2001.

na med Kommunal fördes liksom de inom bl.a. handeln mot bakgrund av kraven om särskilda satsningar på avtalsområden med kvinnor med låga löner.

Staten

På den statliga sektorn träffade Arbetsgivarverket ettårsavtal med de tre huvudorganisationerna. Med SACO-S var löneavtalet sifferlöst, vilket innebar att det inte innehöll några garanterade utfall. Det avtalet innebär att de lokala parterna skall komma fram till behov av löneförbättringar utifrån verksamhetens behov och förutsättningar. Avtalen med OFR och SEKO bygger också på lokal lönebildning, men för OFR finns en s.k. stupstock på 2.5 % och för SEKO en stupstock på 2.6 %. I dessa avtal finns också en individgaranti på 230 kr knuten till en avstämning efter avtalsperiodens slut. I övrigt enades parterna om att temporärt sänka avgiften till Trygghetsstiftelsen fr.o.m. 2001-04-01 från 0.7 % till 0.05 % av lönesumman. Fr.o.m. 2004-01-01 höjs avgiften till 0.4 %. De genom avgiftssänkningen frigjorda pengarna skall användas av de lokala parterna, varvid syftet är att åtgärderna skall vara ett led i ett aktivt omställningsarbete. Under 2000 fortsatte förhandlingarna mellan parterna om ett nytt pensionsavtal och en överenskommelse träffades i januari 2002.

Handeln

I förhandlingarna mellan Handelsarbetsgivarna och Handelsanställdas förbund träffades uppgörelse under konfliktvarsel och hot om utvidgad konflikt till påskhelgen. Förhandlingarna fördes mot bakgrund av LO-förbundens yrkande om större lönehöjningar för avtalsområden som domineras av kvinnor med låga löner. Handelsanställdas förbund utgjorde spjutspetsen i denna kampanj och avsågs ”ploga” för bl.a. Kommunal och de hotell- och restauranganställda. Den stora frågan i övrigt i förhandlingarna gällde OB-ersättningarna. Avtalet för den kvinno-dominerade detaljhandeln kostnadsberäknades av parterna till 11,0 % och avtalet för den mansdominerade partihandeln till 9,33 % under 36 månader. Avtalet innehöll ingen arbetstidsförkortning.

10. Framtidsbedömningar

Utgångspunkterna för nästa avtalsrörelse kan bedömas bli väsentligt annorlunda än i 1998 och 2001 års avtalsrörelser. Orsaken är framförallt de hastigt förändrade förhållandena i världsekonomin och därmed för Sveriges samhällsekonomi. EMU-inträde kan komma att aktualiseras. En annan orsak är att de nya reglerna i MBL blivit etablerad och kan förväntas komma att spela en allt större roll. **Industriavtalet** kan komma att utsättas för påfrestningar.

De samhällsekonomiska förhållandena kan inför nästa avtalsrörelse bli sådana att **Industriavtalets** parter inte bara känner kravet från regeringen om att avtalsrörelsernas resultat skall stå i samklang med en balanserad samhällsekonomi. Parterna kommer också att ha önskemål om den ekonomiska politiken och om andra politiska åtgärder som aktivt kan främja tillväxten i landet. Förståelsen för sådana önskemål från parterna sida främjas av en god allmän förståelse för **Industriavtalet** och kännedom om kollektivavtalens förutsättningar, tillämpning och resultat.

Lönenormeringen

För industrins parter är det av utomordentlig vikt att den lönenorm som fastställs i industrins förhandlingar inte urholkas eller ”ersätts” av en ny norm som träffas på något annat stort avtalsområde. Samtliga avtal inom industrin följs av lokala förhandlingar. Härtill kommer att samtliga avtal som träffades inom industrin år 2001 är treårsavtal, där det sista året är uppsägningbart.

2001 års avtalsrörelse har visat att nästan alla parter har varit inriktade på att medverka till en väl fungerande lönebildning. Prop. 1999-2000:32 har därmed visat sig ha en bred förankring. En väl fungerande lönebildning är inte något som kan lösas inom *ett* avtalsområde eller *en* sektor. Den måste ingå som ett betydelsefullt inslag även utanför industrin.

Skulle lönekostnaderna öka under år 2002-2004 på ett sätt som avviker från den norm som etablerades i 2001 års avtalsrörelse på arbetsmarknaden – med konsekvensen t.ex. att de senaste årens positiva reallöneförbättringar inte kommer att fortsätta – faller ansvaret tungt på arbetsmarknadsparter, som medverkat till en sådan utveckling.

I samband med avtalsrörelser är det alltid mycket känsligt med Riksbankens syn på räntan. En låg ränta har stor betydelse både för näringslivets investeringsvilja och för löntagarnas reallöneutveckling. Om en räntesänkning uteblir med hänvisning till alltför höga löneökningar är detta en mycket allvarlig händelse, som direkt påverkar den svenska ekonomin. I december 1997 (inför avtalsrörelsen) höjde Riksbanken styrräntan och sänkte den i maj året därpå sedan bl.a. avtalsrörelsen fått en positiv utveckling. Detta var ett viktigt inslag i inledningen till den starka förbättringen av reallönerna under 1998-2000 och till stabiliseringen av ekonomin.

Hösten 2000 höjde Riksbanken på nytt styrräntan med stor sannolikhet med tanke på avtalsrörelsen. Om avtalsrörelsen utvecklades på samma sätt som 1998 fanns anledning att förvänta en sänkning under våren 2001. Detta blev inte fallet. I stället höjdes styrräntan på nytt, nu med anledning av inflationstendenser som inte hade med avtalsrörelsen att göra.

Arbetstiden

Arbetstids- och semesterfrågorna har varit föremål för en rad statliga utredningar under de senaste 15 åren⁴⁸. Trots många ändringsförslag gäller i stort sett arbetstidslagen oförändrad sedan 1973 och semesterlagen sedan 1977. Avsaknaden av politiska ställningstaganden till alla dessa utredningar har inte hindrat parterna på arbetsmarknaden att åstadkomma förändringar genom kollektivavtal, eftersom arbetstids- och semesterlagarna till stor del är dispositiva. Under 1970- och 1980-talen infördes kortare arbetstider för olika former av skiftarbete och sedan mitten av 1990-talet har inom industrin skett förkortning av arbetstiden även för andra grupper. I 1995 och 1998 års avtalsrörelser infördes flera olika konstruktioner för kortare arbetstid inom industrin. På övriga delar av arbetsmarknaden var intresset för arbetstidsförkortning lågt.

Hösten 1997 var motsättningarna inom industrin mycket stora i frågan om arbetstidsförkortning framför allt inom processindustrin. Detta problem åtgärdades – och då inte bara inom processindustrin – genom lösningar av långsiktig natur. Därigenom kunde både frågan om arbetstidsförkortning och andra arbetstidsfrågor ha avförts från den politiska dagordningen.

Detta blev inte fallet. Den politiska debatt som pågått under 1999-2000 och som främst avsett frågan om att införa 35-timmarsvecka i lagen har visserligen stört men i sak knappast alls påverkat 2001 års avtalsrörelse hos parterna. Inom industrin yrkade de fackliga organisationerna att på en vidareutveckling av de avtal som träffades 1998. Men även på arbetsgivarsidan uttrycktes intresse för arbetstidsfrågan. Ett exempel var Föreningen Sveriges Skogsindustrier (FSS), som också ville fortsätta den utveckling som inleddes 1998, att i kollektivavtal ge de anställda möjlighet till individuella val mellan arbetstidsförkortning, pension eller lön.

Anledningen till att de fackliga organisationerna visat så lågt intresse för de politiska initiativen, att lagstifta om arbetstidsförkortning till 35 timmar per vecka eller t o m 30 timmar per vecka, framgår ganska väl av följande citat ur en rapport till LO-kongressen år 2000

” I dagens debatt föreslås ibland 35 timmars arbetsvecka inom fem år. Det är storleksordningen 2.5 % per år vilket sannolikt är mer än produktivitetens utvecklingen de kommande åren. Men detta är knappast en rimlig vision eftersom den förutsätter att den ekonomiska utvecklingen är synnerligen gynnsam och att all standardförbättring används till arbetstidsförkortning.”

Liknande uttalanden har gjorts från TCO och SACO. Att löntagarna skulle vara beredda att avstå från alla löneökningar under fem år är naturligtvis otänkbart. Det är också viktigt att komma ihåg att införandet av t.ex. 40-timmarsveckan i lagen 1973 skedde vid en tidpunkt då 40-timmarsvecka i praktiken hade införts genom kollektivavtal på större delen av arbetsmarknaden.

Många partsföreträdare uttryckte oro för att osäkerheten inför lagstiftning i arbetstidsfrågan skulle försvåra 2001 års avtalsrörelse, framför allt i frågan om ett längre avtal än ett år. Genom att regeringen tillsatte en ny arbetstidsutredning neutraliserades frågan i någon mån i avtalsrörelsen⁴⁹.

⁴⁸ 1986 års semesterkommitté, 1987 års arbetstidskommitté, 1991 års årsarbetstidsutredning, 1995 års arbetstidskommitté och 1999 års arbetsgrupp S/V/MP.

⁴⁹ Se dock avsnitt 8.

Flexibla arbetstider

Frågan om en mer flexibel arbetstid har länge varit ett starkt krav från många arbetsgivare samtidigt som det fackliga motståndet mot en sådan utveckling kan betecknas som massivt. Det är föga realistiskt att föreställa sig att frågan om flexibel arbetstid är avförd i och med årets avtalsrörelse. Det är desto mer troligt att frågan aktualiseras även framöver och att motsättningarna kommer att vara lika stora. Om inte annat kan frågan bli aktuell genom att den dessutom finns intagen i direktiven till den pågående arbetstidsutredningen som förväntas lägga sina förslag under första halvåret 2002.

Jämställdhet⁵⁰

Det mönster som utbildats på arbetsmarknaden i linje med lagstiftningens ambitioner, nämligen att industrin skall spela den avgörande rollen för att anvisa löneutrymmet och därmed också måste ligga tempomässigt före andra avtalsområden, väcker frågan om möjligheterna att i ett sådant system åstadkomma ändrade lönerelationer. Årets avtalsrörelse visar att så är möjligt genom att det blev högre löneökningar för kvinnodominerade låglönegrupper. Det viktiga är att grupper som anser sig ha skäl för avvikelser från etablerade lönenormer ser till att förankra sin uppfattning och få stöd för detta från andra parter. De kvinnodominerade låglöneområdena kan förväntas ha fortsatta anspråk på särbehandling, men måste då i god tid inför nästa avtalsrörelse skaffa det nödvändiga stödet om 2004 års avtalsrörelse skall kunna genomföras i någorlunda god ordning.

Riksdagsbeslutet om skärpta lagkrav på lönekartläggning

I media har det förekommit starka reaktioner mot förslaget om arbetsvärdering i Prop. 1999/2000:143 Ändringar i Jämställdhetslagen m.m., som ett instrument för att komma till rätta med osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män. Tidigare utredare i jämställdhetsfrågan har underkänt arbetsvärdering som ett lämpligt instrument för att komma till rätta med löneskillnaderna mellan kvinnor och män⁵¹. Men det är parternas ansvar att komma till rätta med alla former av osakliga löneskillnader.

Kompetensutveckling

Parterna inom industrin är sedan länge ense om nödvändigheten av kompetensutveckling. De är också överens om att statsmakterna kan och bör underlätta och stimulera till en ökad kompetensutveckling. Frågan är i februari 2002 fortfarande föremål för beredning inom regeringskansliet. Samtidigt har den återigen aktualiserats som en del av parternas diskussioner om stöd vid omställning.

Omställningsavtal

På olika delar av arbetsmarknaden finns ett femtontal partsägda organisationer som är grundade på omställningsavtal och som arbetar med att hjälpa uppsägningshotade eller uppsagda tillbaka till arbetslivet. Trygghetsrådet som tillkom för privattjänstemännen på 1970-talet och Trygghetsstiftelsen för de statsanställda som tillkom 1990 är de två största.

Sedan en tid har många arbetsmarknadsparter riktat uppmärksamhet mot bristen på och behovet av åtgärder vid inte minst sådana omfattande uppsägningar av det slag som under senare år skett inom flera stora industrier i landet.

⁵⁰ Kapitel 4 i Medlingsinstitutets rapport *Avtalsrörelsen och Lönebildningen 2001* beskriver ingående frågor rörande jämställda löner.

⁵¹ Se Löneskillnadsutredningens betänkande (SOU 1993:7) Löneskillnader och lönediskriminering och Jämställdhetslagsutredningens betänkande En översyn av jämställdhetslagen (SOU 1999:91).

En statlig utredning har tillsatts med direktiv som rör omställningsproblemen. Den statliga arbetsmarknadspolitiken upplevs på olika håll inte längre som tillräckligt effektiv och diskussioner även mellan parter inom industrin om egna avtalade lösningar på omställningsproblemen kan komma att bli aktuella.

Samarbetet mellan Industriavtalets parter

Industriavtalet anger ett antal samarbetsområden, som är viktiga för parterna, främst forskning och utveckling, kompetensutveckling, energi och klimat samt internationella frågor rörande arbetslivet. Samarbetet har hittills mestadels bestått i att söka påverka statsmakternas beslut. Facken inom industrin har i en rapport 2001-03-08 framfört förslag till arbetsgivarna om ytterligare samverkansområden.

OpOs arbetsfördelning i 2001 års avtalsrörelse (ansvarsområden)⁵²

A. Verkställande ledamöter

Lars-Gunnar Albåge och Rune Larson

B. Fördelning av avtalsområden

	Antal arbetstagare	Ansvariga OpO 2001
1. Sveriges Verkstadsindustrier		
1.1 Utlöpningsdag 31 januari 2001		
• Verkstadsindustrin – Metall/SIF/CF	280 000	Lars Ahlvarsson/Benne Lantz ⁵³
2. Almega Industri och Kemi		
2.1 Utlöpningsdag 31 januari 2001		
• Allokemavtalet – Industrifacket	27 000	Agneta Dreber/Claes Stråth
• Metallavtalet – Metall	6 000	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
2.2 Utlöpningsdag 28 februari 2001		
• Kemisk industri – Industrifacket	6 000	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
2.3 Utlöpningsdag 30 april 2001		
• Stenindustri – Industrifacket	500	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
• Oljeraffinaderier – Industrifacket	300	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
2.4 Utlöpningsdag 31 maj 2001		
• Sockerindustrin – Industrifacket	1 100	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
2.5 Utlöpningsdag 30 juni 2001		
• Explosivämnesindustrin – Industrifacket	1 100	(Agneta Dreber/Claes Stråth)

⁵² När de ansvariga satts inom parentes har OpO medverkat endast i begränsad utsträckning.

⁵³ Benne Lantz och Lars Ahlvarsson var tillgängliga som OpO inom samtliga avtalsområden, sedan överenskommelse träffats mellan VF och Metall/SIF/CF.

• Läder- och sportartikelindustrin – Industrifacket	800	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
2.6 Utlöpningsdag 30 november 2001		
• Glasindustrin – Industrifacket	1 000	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
2.7 Utlöpningsdag 31 mars 2002		
• Tvättindustrin – Industrifacket ⁵⁴	2 100	Agneta Dreber/Claes Stråth
3. LAF och BÄF		
3.1 Utlöpningsdag 31 mars 2001		
• Livsmedelsindustrin – Livs (10 avtal)	27 000	Gunnar Högberg/Göte Larsson
3.2 Utlöpningsdag 30 april 2001		
• Byggnadsämnesindustrin – Industrifacket	6 600	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
• Buteljglasindustrin – Industrifacket	300	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
4. Almega Industri och Kemi, LAF, BÄF		
4.1 Utlöpningsdag 31 mars 2001		
• Tjänstemannaavtalet – SIF/CF	50 000	Gunnar Högberg/Göte Larsson
5. Metallgruppen (GAF – SMF – SVEMEK)		
5.1 Utlöpningsdag 31 januari 2001		
• Stål- och Metallindustrin – Metall/SIF/CF	43 000	Agneta Dreber/Claes Stråth
• Gruvindustrin – Metall/SIF/CF	6 000	Agneta Dreber/Claes Stråth
• Svemek – SIF/CF	800	Agneta Dreber/Claes Stråth
5.2 Utlöpningsdag 31 mars 2001		
• Svemek – Metall	4 500	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
6. Arbio (SSIF – SLA – TIF)		
6.1 Utlöpningsdag 31 januari 2001		
• Massa- och pappersindustrin– Pappers/SIF/CF	35 000	Gunnar Högberg/Göte Larsson

⁵⁴ Utlöpningsdag 31 december 2000 vid förtida uppsägning senast 31 augusti 2000. Avtalet blev uppsagt och omförhandlades under december 2000. Oförändrad slutlig utlöpningsdag.

6.2 Utlöpningsdag 31 mars 2001

• Skogsbruket – Skogs- och Träfacket	7 000	(Gunnar Högberg/Göte Larsson)
• Virkesmätare – Skogs- och Träfacket/SIF	1 000	(Gunnar Högberg/Göte Larsson)
• Sågverksindustrin – Skogs- och Träfacket	12 000	(Gunnar Högberg/Göte Larsson)
• Träindustrin – Skogs- och Träfacket	25 000	(Gunnar Högberg/Göte Larsson)
• SSIF/TIF/SLA – SIF/CF (tjm inom Arbjo) ⁵⁵	10 000	(Gunnar Högberg/Göte Larsson)

7. TEKNO-industrierna

7.1 Utlöpningsdag 31 januari 2001

• Textil- och konfektionsindustrin – SIF/CF	3 700	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
---	-------	------------------------------

7.2 Utlöpningsdag 31 oktober 2001

• Textil- och konfektionsindustrin – Industrifacket	7 200	Agneta Dreber/Claes Stråth
---	-------	----------------------------

8. Stoppmöbelindustrin

8.1 Utlöpningsdag 31 januari 2001

• STAF – SIF/CF	300	(Agneta Dreber/Claes Stråth)
-----------------	-----	------------------------------

8.2 Utlöpningsdag 31 mars 2001

• STAF – Skogs- och Träfacket	1 200	Benne Lantz/Claes Stråth
-------------------------------	-------	--------------------------

---

⁵⁵ SVF, HTF och Agrifack ingår också i detta avtal

Bilaga 2

Av Medlingsinstitutet under 2000-2001 registrerade förhandlingsordningsavtal enligt § 47 b MBL

Avtalet registrerades

1. Industrins förhandlingsavtal den 18 augusti 1999 mellan ALMEGA Industri och Kemiförbundet, Byggnadsämnesförbundet, Gruvornas Arbetsgivareförbund, Livsmedelsbranschens Arbetsgivareförbund, Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet, Stoppmöbelförbundet, Stål- och Metallförbundet, Föreningen Sveriges Skogsindustrier, Sveriges Verkstadsförening, Svetsmekaniska Arbetsgivareförbundet, Träindustriförbundet, TEKOindustrierna, Sveriges Civilingenjörsförbund, Industriefacket, Skogs- och Träfacket, Svenska Industrijänstemannaförbundet, Svenska Livsmedelsarbetareförbundet, Svenska Metallindustriarbetareförbundet och Svenska Pappersindustriarbetareförbundet	2000-09-04
2. Ledaravtalet – förhandlingsordningsavtal den 7 juni 2000 mellan Sveriges Verkstadsförening och Ledarna	2000-09-04
3. Kommunala avtalet om förhandlingsordning den 4 maj 2000 mellan Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och Svenska Kyrkans Församlingsförbund å ena sidan och Kommunalarbetsförbundet, OFRs förbundsområden Allmän kommunal verksamhet respektive Hälso- och sjukvårds jämte i förbunden ingående organisationer, Lärareförbundets och Lärarnas Riksförbunds Samverkansråd samt Akademikeralliansen och till Alliansen anslutna riksorganisationer å andra sidan	2000-10-05
4. Samarbetsavtalet för det statliga området den 13 juni 2000 mellan Arbetsgivarverket å ena sidan och OFRs förbundsområden inom det statliga förhandlingsområdet sammantagna, SACO-S och till SACO-S hörande förbund sammantagna samt Seko-facket för Service och Kommunikation å andra sidan	2000-10-09
5. Förhandlingsavtalet för transportnäringen den 9 november 2000 mellan Biltrafikens Arbetsgivareförbund, Bussarbetsgivarna, Flygarbetsgivarna och Sveriges Hamnar å ena sidan och HTF och CF å andra sidan	2000-12-05
6. Förhandlingsavtalet för tjänsteföretag samt medie- och informationsbranschen den 20 oktober 2000 mellan Tjänsteföretagens Arbetsgivareförbund och Medie- och Informationsarbetsgivarna å ena sidan och HTF, CF, Agrifack, Akademikerförbundet SSR, Civilekonomerna, JUSEK, Kyrkans Akademikerförbund, Skolledarna, Sveriges Psykologförbund å andra sidan	2000-12-05
7. Förhandlingsavtal på handelns område den 11 september 2000 mellan Sveriges Handelsarbetsgivare å ena sidan och HTF å andra sidan	2000-12-07

- 8. Förhandlingsavtal** mellan Sveriges Handelsarbetsgivare å ena sidan och CF, Agrifack, Akademikerförbundet SSR, Civilekonomerna, JUSEK, Kyrkans Akademikerförbund, Skolledarna och Sveriges Psykologförbund å andra sidan den 24 oktober 2000 2000-12-07
- 9. Förhandlingsavtal** mellan Ledarna och TEKOindustrierna den 19 december 2000 2001-01-26
- 10. Förhandlingsavtal** mellan Ledarna och Stoppmöbelförbundet den 19 december 2000 2001-01-29
- 11. Förhandlingsavtal** mellan Ledarna och Föreningen Sveriges Skogs-Industrier den 31 oktober 2000 2001-02-09
- 12. Förhandlingsavtal** mellan Almega Industrier och Kemiförbundet, Byggnadsämnesförbundet och Livsmedelsföretagen å ena sidan och Ledarna å andra sidan den 29 januari 2001 2001-03-15
- 13. Förhandlingsavtal** mellan Arbetsgivarverket och Försäkringskassförbundet å ena sidan samt Försäkringsanställdas förbund och SACO-S samt till SACO-S hörande förbund sammantagna å andra sidan den 18 januari 2001 2001-03-30
- 14. Förhandlingsavtal** mellan Försäkringsbranschens Arbetsgivareorganisation FAO å ena sidan och JUSEK å andra sidan den 16 mars 2001 2001-04-05
- 15. Förhandlingsavtal** mellan Försäkringsbranschens Arbetsgivareorganisation FAO å ena sidan och Försäkringstjänstemannaförbundet FTF å andra sidan den 19 mars 2001 2001-09-12
- 16. Förhandlingsavtal** mellan Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet SLA å ena sidan och Ledarna å andra sidan den 22 maj 2001 2001-09-20

Avtal och avtalsperioder inom industrin 2001-2004

Bilaga 3

Nr	Avtalsområde/bransch	Arbetstagare		Ag-org	Fack	OpO 1)	Datum för nytt avtal	Jfr med Utlöpn- Tidp 2)	Nya avtalet				
		nr	Antal						Avtalsperiod		Förtida uppsägn kan göras att gälla fr.o.m.		
								Fr.o.m.	T.o.m.	mån	Senast		
1	Verkstadsavtalet			VF	Metall	LA/BL	2001-02-08	-8	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-10-31	2003-02-28
2	VFs tjänstemannaavtal			VF	SIF	LA/BL	2001-02-08	-8	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-10-31	2003-02-28
3	VFs tjänstemannaavtal	1-3	280 000	VF	CF	LA/BL	2001-02-08	-8	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-10-31	2003-02-28
4	Allokemiska industrin		27 000	Almega	Ind facket	AD/CS	2001-01-16	15	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
5	Gemensamma metallavtalet		6 000	Almega	Metall	(AD/CS)	2001-01-31	0	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
6	Kemiska fabriker		6 000	Almega	Ind facket	(AD/CS)	2001-02-01	27	2001-03-01	2004-03-31	37	2002-11-30	2003-03-31
7	Stenindustri		500	Almega	Ind facket	(AD/CS)	2001-02-26	63	2001-05-01	2004-06-30	38	-	-
8	Oljeraffinaderier		300	Almega	Ind facket	(AD/CS)	2001-03-20	41	2001-05-01	2004-05-31	37	2003-01-31	2003-05-31
9	Sockerindustrin		1 100	Almega	Ind facket	(AD/CS)	2001-04-18	43	2001-06-01	2004-05-31	36	2002-12-31	2003-04-30
10	Explosivämnesindustrin		1 100	Almega	Ind facket	(AD/CS)	2001-05-22	39	2001-07-01	2004-06-30	36	2003-02-28	2003-06-30
11	Läder& sportartikelindustrin		800	Almega	Ind facket	(AD/CS)	2001-05-31	30	2001-07-01	2004-06-30	36	2003-02-28	2003-06-30
12	Glasindustrin		1 000	Almega	Ind facket	(AD/CS)	2001-10-31	30	2001-12-01	2004-11-30	36	2003-07-31	2003-11-30
13	Tvättindustrin		2 100	Almega	Ind facket	AD/CS	-		2002-04-01				
14-23	Livsmedelsindustrin (10 avtal)		27 000	Li	Livs	GH/GL	2001-03-16	15	2001-04-01	2004-04-30	37	2002-11-30	2003-04-30
24	Byggnadsämnesindustrin		6 600	BÄF	Ind facket	(AD/CS)	2001-03-20	41	2001-05-01	2004-05-31	37	2002-10-31	2003-04-30
25	Buteljglasindustrin		300	BÄF	Ind facket	(AD/CS)	2001-04-03	27	2001-05-01	2004-05-31	37	2002-10-31	2003-04-30
26	Tjänstemannaavtal			Almega	SIF	GH/GL	2001-03-27	4	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
27	Tjänstemannaavtal			Almega	CF	GH/GL	2001-03-27	4	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
28	Tjänstemannaavtal			Li	SIF	GH/GL	2001-03-27	4	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
29	Tjänstemannaavtal			Li	CF	GH/GL	2001-03-27	4	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
30	Tjänstemannaavtal			BÄF	SIF	GH/GL	2001-03-27	4	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
31	Tjänstemannaavtal	26-31	50 000	BÄF	CF	GH/GL	2001-03-27	4	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
32	Stål-och Metallindustrin			SMF	Metall	AD/CS	2001-01-22	9	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
33	Stål-och Metallindustrin			SMF	SIF	AD/CS	2001-02-22	-22	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
34	Stål-och Metallindustrin	32-34	43 000	SMF	CF	AD/CS	2001-02-02	-2	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
35	Gruvindustrin			GAF	Metall	AD/CS	2001-02-01	-1	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
36	Gruvindustrin			GAF	SIF	AD/CS	2001-02-22	-22	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
37	Gruvindustrin	35-37	6 000	GAF	CF	AD/CS	2001-02-02	-2	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
38	SvetsMekaniska Verkstäder		4 500	Svemek	Metall	(AD/CS)	2001-03-28	3	2001-04-01	2004-05-31	38	2002-11-30	2003-05-31

39	SvetsMekaniska Verkstäder			Svemek	SIF	AD/CS	2001-02-22	-22	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
40	SvetsMekaniska Verkstäder	39-40	800	Svemek	CF	AD/CS	2001-02-02	-2	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-03-31
41	Massa o Pappersindustrin			FSS	Pappers	GH/GL	2001-01-23	8	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-11-30	2003-02-28
42	Massa o Pappersindustrin			FSS	SIF	GH/GL	2001-02-06	-6	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-10-31	2003-02-28
43	Massa o Pappersindustrin	41-43	35 000	FSS	CF	GH/GL	2001-02-07	-7	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-10-31	2003-02-28
44	Skogsbruket		7 000	SLA	Skogs&Trä	(GH/GL)	2001-02-16	43	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
45	Virkesmätare		1 000	SLA	Sk&Trä/SIF	(GH/GL)	2001-02-28	31	2001-04-01	2004-04-30	37	2002-11-30	2003-03-31
46	Sågverksindustrin		12 000	FSS	Skogs&Trä	(GH/GL)	2001-02-08	51	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
47	Träindustrin		25 000	TIF	Skogs&Trä	(GH/GL)	2001-02-15	44	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
48	Träindustrin			TIF	SIF	(GH/GL)	2001-03-13	18	2001-04-01	2004-05-31	38	2002-11-30	2003-03-31
49	Träindustrin			TIF	CF	(GH/GL)	2001-03-13	18	2001-04-01	2004-05-31	38	2002-11-30	2003-03-31
50	Sågerksindustrin			FSS	SIF	(GH/GL)	2001-03-13	18	2001-04-01	2004-05-31	38	2002-11-30	2003-03-31
51	Sågverksindustrin			FSS	CF	(GH/GL)	2001-03-13	18	2001-04-01	2004-05-31	38	2002-11-30	2003-03-31
52	Skogsbruket			SLA	SIF	(GH/GL)	2001-03-13	18	2001-04-01	2004-05-31	38	2002-11-30	2003-03-31
53	Skogsbruket	48-53	10 000	SLA	CF	(GH/GL)	2001-03-13	18	2001-04-01	2004-05-31	38	2002-11-30	2003-03-31
54	Textil o Konfektion			TEKOind	SIF	(AD/CS)	2001-03-10	-38	2001-02-01	2004-04-30	39	2002-10-31	2003-03-31
55	Textil o Konfektion	54-55	3 700	TEKOind	CF	(AD/CS)	2001-03-10	-38	2001-02-01	2004-04-30	39	2002-10-31	2003-03-31
56	Textil o Konfektion		7 200	TEKOind	Ind facket	AD/CS	2001-11-12	-12	2001-11-01	2004-12-31	38	2003-05-31	2003-10-31
57	Stoppmöbelindustrin			STAF	SIF	(AD/CS)	2001-03-10	-38	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-10-31	2003-03-31
58	Stoppmöbelindustrin	57-58	300	STAF	CF	(AD/CS)	2001-03-10	-38	2001-02-01	2004-03-31	38	2002-10-31	2003-03-31
59	Stoppmöbelindustrin		1 200	STAF	Skogs&Trä	BL/CS	2001-04-10	-10	2001-04-01	2004-03-31	36	2002-11-30	2003-03-31
		1-59	566 500										

- AD/CS=Agneta Dreber och Claes Stråth
GH/GL=Gunnar Högberg och Göte Larsson
LA/BL=Lars Ahlvarson och Benne Lantz
BL/CS=Benne Lantz och Claes Stråth
Namn inom parentes är avtalsområden där OpO inte lagt någon hemställan.
- Siffran anger antalet dagar före eller efter avtalets utlöppningstidpunkt. Minustecken innebär att avtalet träffats efter denna tidpunkt.

Bilaga 4**Förkortningar**

BAF	Biltrafikens Arbetsgivareförbund
BAO	Bankernas Arbetsgivarorganisation
BE	Byggtreprenörerna
BKA	Bageri- och Konditoriarbetsgivareförbundet
BÄF	Byggnadsämnesförbundet
CF	Sveriges Civilingenjörsförbund
EA	Elektriska Arbetsgivareföreningen (numera EIA och EFA)
EFA	Energiföretagens Arbetsgivareförening
EIA	Elinstallatörernas Arbetsgivareförening
Fastighets	Fastighetsanställdas förbund
Fastigo	Fastighetsbranschens arbetsgivarorganisation
FBA	Flygbranschens Arbetsgivarförbund
FF	Försäkringsanställdas förbund
FI	Facken inom industrin
FSS	Föreningen Sveriges Skogsindustrier (f.d. Sveriges Skogsindustriförbund)
GAF	Gruvornas Arbetsgivareförbund
Handels	Handelsanställdas förbund
HTF	Tjänstemannaförbundet HTF
IER	Industrins Ekonomiska Råd
KI	Konjunkturinstitutet
Kommunal	Svenska Kommunalarbetareförbundet
KyrkA	Kyrkans akademikerförbund
LAF	Livsmedelsbranschens Arbetsgivareförbund (numera Li)
Lf	Landstingsförbundet
Li	Livsmedelsindustrierna/Livsmedelsföretagen (f.d. LAF)
Livs	Svenska Livsmedelsarbetareförbundet
LO	Landsorganisationen i Sverige
LR	Lärarnas Riksförbund
Metall	Svenska Metallindustriarbetareförbundet
MI	Medlingsinstitutet
Målarna	Svenska Målareförbundet
OFR	Offentliganställdas förhandlingsråd
Pappers	Svenska Pappersindustriarbetareförbundet
SACO	Sveriges Akademikers Centralorganisation
SAF	Svenska Arbetsgivareföreningen (numera Svenskt Näringsliv)
SCB	Statistiska Centralbyrån
SEF	Svenska Elektrikerförbundet
SEKO	Facket för service och kommunikation SEKO
SIF	F.d. Svenska Industritjänstemannaförbundet
SK	Svenska Kommunförbundet
Skogs- och Träfacket	Skogs- och Träindustriarbetareförbundet
SKTF	Sveriges Kommunaltjänstemannaförbund
SLA	Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet
SLF	Svenska Lantarbetareförbundet

SMF	Stål- och Metallförbundet
SRAO	Arbetsgivarföreningen SRAO (SVT, Sveriges Radio m.fl.)
SSIF	Sveriges Skogindustriförbund (nu FSS)
SSR	Sveriges Socionomers Riksförbund
STAF	Stoppmöbelarbetsgivarförbundet
Svemek	SvetsMekaniska Arbetsgivareförbundet
TCO	Tjänstemännens Centralorganisation
TEKO	TEKOindustrierna
TIF	Träindustriförbundet
TMF	Trä- och Möbelindustriförbundet
TR	Teatrarnas Riksförbund
Trä	Svenska Träindustriarbetareförbundet (numera Skogs- och Träfacket)
VF	Sveriges Verkstadsförening
VI	Sveriges Verkstadsindustrier

Bilaga 5**13. Källförteckning**

1. Samarbetsavtal om industriell utveckling och lönebildning – **Industriavtalet**
2. Om semester – 1986 års semesterkommitté (SOU 1988:54)
3. Arbetstid och välfärd – 1987 års arbetstidskommitté (SOU 1989:53)
4. Birgitta Nyström – Medling i arbetstvister (1990)
5. Drivkrafter för produktivitet och välstånd – Produktivitetsdelegationen (SOU 1991:82)
6. Ändring av arbetsmiljölagen (Prop.1990/91:140 och SFS 1991:677)
7. Rehnbergkommissionen – Stabiliseringsavtal 1991-1992 (Ds 1993:23)
8. Årsarbetstid – ny lag om arbetstid och semester (SOU 1992:27)
9. Löneskillnader och lönediskriminering – Löneskillnadsutredningens betänkande (SOU 1993:7)
10. Nils Elvander – 1995 års avtalsrörelse: Bakgrund, förlopp erfarenheter. Rapport till ”Edingruppen”. Arbetslivsinstitutet ISSN 1401-2928 (1996:27)
11. Arbetstid – längd, förläggning och inflytande med bilagedel (SOU 1996:145)
12. Industrins Ekonomiska Råd⁵⁶ – Lönekostnadsutvecklingens effekter på sysselsättningen (1997-12-16)
13. Industrins Ekonomiska Råd – Asienkrisens effekter på den svenska ekonomin (1998-02-27)
14. Lars-Gunnar Albåge/Rune Larson – Industriavtalet i 1998 års förhandlingar – Händelseförlopp och resultat inkl. dagbok för perioden 1997-07-01– 1998-06-30 (september 1998)
15. Lars-Gunnar Albåge/Rune Larson – Industriavtalet i 1998 års förhandlingar – Vidareutveckling inför framtiden (februari 1999)
16. Industrins Ekonomiska Råd – Lönebildning och konkurrenskraft vid låg inflation (mars 1999)

---

⁵⁶ Industrins Ekonomiska Råd har tillsatts av Industrikommittén och bestod under perioden 1997-2001 av docent Alf Carling, chefekonom Olle Djerf, docent Eugenia Kazamaki Ottersten och professor Henry Ohlsson.

17. Facken inom industrin⁵⁷ – Utvärdering av 1998 års avtalsrörelse (våren 1999)
18. Facken inom industrin – Ekonomiska bedömningar avtalsperioden 1998-2000 – rapport från FIs ekonomgrupp 1999-04-27
19. En översyn av jämställdhetslagen – Jämställdhetslagsutredningens betänkande (SOU 1999:91).
20. Dokumentation från tre seminarier anordnade av Arbetslivsinstitutet – Förhandlingar och medling på arbetsmarknaden i Sverige inför 2000-talet (hösten 1999)
21. Nils Elvander – Industriavtalet i tillämpning: en beskrivning och analys (The Industrial Agreement: An analysis of its ideas and performance) – (hösten 1999)
22. Lönebildning för full sysselsättning (Prop.1999/2000:32) 1999-12-02
23. Facken inom industrin– Nya förutsättningar år 2001 (2000-02-10)
24. Benne Lantz – Ekonomisk utveckling i Europa – En rapport från de opartiska ordförandenas studieresa (mars 2000)
25. Facken inom industrins ekonomgrupp – Ekonomiska bedömningar - Avtalsperioden 1998-2000/Utsikter inför 2001 (2000-05-25)
26. Ändringar i Jämställdhetslagen m.m. (Prop.1999/2000:143) 2000-05-31
27. Industrins Ekonomiska Råd – Industriavtalet - utfall och framtidsutsikter (maj 2000)
28. Lars-Gunnar Albåge/Rune Larson – Introduktion och utbildning av nya opartiska ordförande 1999-2000 (september 2000)
29. Facken inom industrin – Avtalspolitisk plattform inför avtalsrörelsen 2001 (2000-09-26)
30. Industrins Ekonomiska Råd – Lönerörelsens samhällsekonomiska förutsättningar hösten 2000 (2000-12-11)
31. Facken inom industrin – Utvidgat partssamarbete för ökad tillväxt (2001-03-08)
32. Håkan Lundgren m.fl. – Arbetsgivarnas dilemma (maj 2001)
33. Facken inom industrin – Utvärdering av avtalsrörelsen 2001 (2001-10-10)
34. Facken inom industrins ekonomgrupp – Ekonomiska bedömningar, bokslut avtalsperioden 1998-2000, utsikterna för 2001-2002 (2001-10-28)
35. Tomas Lundenmark och Christer Nilsson – Slaget om riksavtalet (hösten 2001)

---

⁵⁷ Facken inom industrin är ett samarbetsorgan mellan de sju fackliga organisationer som undertecknat Industriavtalet – CF, Industrifacket, SIF, Livs, Metall, Pappers samt Skogs- och Träfacket.

36. Kurt Eriksson – Arbetstiden - lag eller avtal, skrift nr 1 av Kommittén för nya arbets- och semesterregler (SOU 2001:91).
37. Medlingsinstitutet – Avtalsrörelsen och lönebildningen 2001 (februari 2002)
38. Riksbankens och Konjunkturinstitutets rapporter